

แนวทางการพัฒนาและประยุกต์ใช้เรื่องเล่าจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
และพื้นที่เชื่อมโยงภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน¹
Guidelines for Developing and Applying Narratives from Kasetsart University
Research Stations and Connected Areas under
the Community Participation Process

จริยา สุพรรณ (Jariya Supun)

นักวิจัยชำนาญการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Researcher, Professional Level, Faculty of Humanities, Kasetsart University

E-mail: jariya.su@ku.th

มุกชดา สุขธราจาร (Mukda Suktarachan)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Assistant Professor Dr. Department of Linguistics, Faculty of Humanities, Kasetsart University

E-mail: mukda.su@ku.th

ผาณิตา ชัยดิเรก (Phanita Chaidirek)

นักวิจัยปฏิบัติการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Researcher, Practitioner Level, Faculty of Humanities, Kasetsart University

E-mail: phanita.ch@ku.th

Received: January 4, 2024, Revised: March 25, 2024, Accepted: May 20, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสืบเสาะ รวบรวม วิเคราะห์บทบาทและคุณค่า ตลอดจนออกแบบและพัฒนาเนื้อหาเรื่องเล่าจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และพื้นที่เชื่อมโยง เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ประเมินความเหมาะสมโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านเรื่องเล่า 3 คน คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเจาะจง 20 คน จากผู้ที่มีบทบาทในการพัฒนาหรือมีองค์ความรู้เรื่องเล่า วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและสรุปภาพรวม ผลการศึกษา พบเรื่องเล่าจากสถานีวิจัย 25 เรื่องใน 4 ประเภท คือ บริบทเชิงพื้นที่ที่องค์ความรู้ด้านการเกษตร สถานที่สำคัญ และผลิตภัณฑ์เด่น มีบทบาทและคุณค่า 4 ด้าน คือ การทำหน้าที่ศาสตร์แห่งแผ่นดินกับชุมชน สร้างการเปลี่ยนแปลงแก่พื้นที่ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และพัฒนาผลิตภัณฑ์ ส่วนชุมชนเชื่อมโยง พบเรื่องเล่า 32 เรื่องใน 7 ประเภท คือ บริบทเชิงพื้นที่ ประวัติศาสตร์/นิทาน/ตำนาน วิถีชีวิต ประเพณี อาหารถิ่น เกษตร/สมุนไพร และทรัพยากรธรรมชาติและสถานที่สำคัญ มีบทบาทและคุณค่า 5 ด้าน คือ สร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลิตภัณฑ์ สะท้อนความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ สื่อความหมายการท่องเที่ยว เกิดสำนึกร่วมกันของชาวเขาเผ่าม้ง และจัดเก็บเป็นองค์ความรู้ การออกแบบและพัฒนาเนื้อหาเรื่องเล่าพิจารณาใน 4 ขั้นตอน คือ รวบรวมข้อมูล ออกแบบ ประเมิน และปรับปรุงเนื้อหา เรื่องเล่าจากสถานีวิจัยและพื้นที่เชื่อมโยงเป็นเครื่องมือช่วยสำคัญในการเสริมมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชนให้เกิดการพึ่งตนเองจากฐานทุนชุมชนอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

¹ บทความวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจาก สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ งบประมาณตามกรอบทุนอุดหนุนวิจัยมูลฐาน (Fundamental Fund) ประเภท Basic Research Fund ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2566 (งบประมาณเฉพาะกิจ) รหัสโครงการ FF(S-KU)8.66 และได้รับหนังสือรับรองการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย COE No. COA66/008 จากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2566

คำสำคัญ: เรื่องเล่า, สถานีวิจัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, การมีส่วนร่วมของชุมชน

Abstract

This qualitative study investigated, collected, and analyzed roles and values, as well as established guidelines and created narrative content from Kasetsart University's research station and its surrounding regions. A semi-structured questionnaire, quality-checked by three storytelling experts, was used to interview 20 key informants who developed or knew the stories. The results identified 25 narratives in four categories: spatial context, agricultural knowledge, important places, and outstanding products. These stories fulfill four valuable functions: serving as a source of scientific knowledge for the community, inspiring transformative ideas within the region, promoting agro-tourism, and facilitating product development. Additionally, 32 narratives were found in the area connected to the research station and were categorized into seven groups: spatial context, history/tales/legends, lifestyle, traditions and games, local food, agriculture/herbs, and natural resources and important places. These narratives contribute to the local community by adding value to local products, reflecting the ethnic group and culture of the Hmong hill tribe, conveying the meaning of tourism, fostering a shared consciousness of belonging to the Hmong hill tribe group, and storing knowledge. Guidelines for designing and developing narrative content involve four main processes: searching and collecting information, designing and developing, evaluating content, and improving content. Stories from research stations and their connected areas serve as important tools in enhancing the economic value added to communities, thereby fostering strong and sustainable self-reliance based on community capital.

Keywords: Narrative, Kasetsart University's Research Station, Community Participation

บทนำ

เรื่องเล่าเป็นเรื่องราวที่สร้างสรรค์และถ่ายทอดในกลุ่มคนที่ผ่านการกลั่นกรองจากความคิด ความรู้สึก ประสบการณ์และจินตนาการของชาวบ้านจนสร้างสรรค์ออกมาในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนิทานพื้นบ้าน ตำนาน ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (อภิรักษ์ ณ เกษมผลกุล, 2558, น. 58) เรื่องเล่าเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับชุมชนท้องถิ่น เป็นการเก็บรักษาสิ่งที่แฝงมากับเนื้อหาของเรื่องที่ได้รับการถ่ายทอดส่งต่อกันมาจากอดีต โดยในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทย ล้วนมีเรื่องเล่าควรค่าแก่การศึกษาเพื่อทำความเข้าใจวิถีชุมชนในปัจจุบันที่สืบสานมาจากอดีตทั้งในด้านความคิด ภูมิปัญญา คุณค่าของคนในสังคมที่สื่อความคิดด้วยการบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาของตนเอง (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2549, น. 24) ในแต่ละพื้นที่ที่มีเรื่องเล่าหรือวัฒนธรรมถิ่นซึ่งการเล่าขานอาจอยู่ในรูปแบบของนิทาน หรือ เกร็ดพงศาวดาร หรือนิยาย ซึ่งอาจเป็นการอธิบายประวัติของสถานที่หรืออธิบายรูปพรรณสัณฐานของภูมิประเทศ เช่น ภูเขา หาดทราย เกาะ ถ้ำ โดยมีการผูกเรื่องเป็นเรื่องราวและผลิตซ้ำจนทำให้คนในชุมชนเชื่อว่าเป็นเรื่องจริง เรื่องเล่าเหล่านี้เองอาจทำให้คนในชุมชนมีความรู้สึกร่วมและมองว่าเป็นพวกเดียวกัน นอกจากนี้เรื่องเล่าเหล่านี้ยังทำให้เกิดความรู้สึกท้องถิ่นนิยม (Localism) ซึ่งแต่ละท้องถิ่นพยายามสร้างอัตลักษณ์ผ่านเรื่องเล่าเพื่อเป็นการบอกว่าเป็นกลุ่มคนในพื้นที่ที่มีความแตกต่างจากกลุ่มคนอื่นอย่างไรซึ่งแนวความคิดนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเรื่องเล่าในชุมชนกับการประกอบสร้างอัตลักษณ์ (ปราณี วงษ์เทศ, 2543)

เรื่องเล่าเป็นสิ่งมหัศจรรย์ที่เป็นธรรมชาติของมนุษย์แม้นักวิทยาศาสตร์จะพยายามสร้างปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) หรือคอมพิวเตอร์เพื่อทำการคิดแทนมนุษย์ ทั้งนี้แม้ปัญญาประดิษฐ์หรือคอมพิวเตอร์จะ

สามารถคิดคำนวณสิ่งต่างๆ ได้อย่างสลับซับซ้อนแต่สิ่งทีคอมพิวเตอร์ไม่อาจกระทำได้คือ การเข้าใจเรื่องเล่าเพราะเรื่องเล่ามีตรรกะเชิงวัฒนธรรมซ่อนเร้นอยู่เสมอ การเข้าใจเรื่องเล่ามักสะท้อนอัจฉริยภาพของมนุษย์ที่สมองของเราติดตาม ไขความรู้ และเรียนรู้จากร่องเล่าได้ การเรียนรู้จากร่องเล่าจึงเป็นศักยภาพการเรียนรู้ที่เป็นสิ่งมหัศจรรย์ในชีวิต เราจึงสามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้วยการสร้างโลกและสร้างแรงบันดาลใจได้จากเรื่องเล่า (นภาพรณัฏ หนวานนท์, 2552, น. 38) ดังนั้นการศึกษาเรื่องเล่าจึงเป็นความพยายามเข้าถึงความทรงจำที่เป็นการผสมผสานระหว่างสิ่งที่ผู้เล่าเชื่อว่าเกิดขึ้น (facts) และผู้เล่ามองว่าสิ่งนั้นมีความหมายอย่างไรกับบุคคลที่เกี่ยวข้องและตัวเรื่องเล่าซึ่งเป็นความจริงสำหรับผู้เล่า เรื่องเล่าจึงสะท้อนข้อเท็จจริงและความหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น ดังนั้นสิ่งที่เราเรียกว่าเรื่องราวที่เป็นจริงจึงมีนัยถึงเรื่องราวที่คนเชื่อว่าจริง การศึกษาเรื่องเล่าจึงเป็นสิ่งที่ซับซ้อนเริ่มจากมีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตของผู้เล่า โดยผู้เล่าตีความและเลือกเก็บไว้ในความทรงจำกลายเป็นประสบการณ์ชีวิตของผู้เล่า ซึ่งถูกนำมาบอกเล่าอีกครั้ง ในขณะที่นักวิจัยกับผู้เล่าเรื่องได้สนทนาเรื่องราวต่างๆ ด้วยกัน และเรื่องเล่าได้ถูกสร้างขึ้นจากปฏิสัมพันธ์และความเข้าใจที่เกิดขึ้นระหว่างกัน จากนั้นนักวิจัยจึงได้นำเรื่องเล่าของผู้เล่าเรื่องมาตีความและเขียนเป็นเรื่องราวผ่านกระบวนการที่เรียกว่าการวิเคราะห์เรื่องเล่า (Moen, 2006, pp. 1-16) จึงกล่าวได้ว่าการนำเทคนิคการเล่าเรื่องมาใช้จะทำให้เห็นถึงบทบาทและคุณค่าของเรื่องเล่าชุมชนกับการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจจากฐานทุนชุมชนได้เป็นอย่างดี

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มีองค์ความรู้หลากหลายที่สำคัญต่อการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมุ่งสร้างศาสตร์แห่งแผ่นดินซึ่งเป็นศาสตร์ที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร ทรงพระราชทานไว้ให้ คือ เรื่องปัจจัย 4 ซึ่งเป็นพื้นฐานชีวิตของคนไทยทั้งชาติให้รวมอยู่ในศาสตร์แห่งแผ่นดินประกอบไปด้วย 3 ศาสตร์สำคัญที่เป็นหลักให้กับคนในชาติ คือ 1) ศาสตร์ของพระราชทาน ผ่านโครงการตามพระราชดำริกว่า 4,000 โครงการ 2) ศาสตร์ของชุมชนว่าด้วยความรู้ในอดีตที่มีมานับเป็นพันๆ ปี ซึ่งจะต้องนำมาทำ และ 3) ศาสตร์สากลในการสร้างองค์ความรู้ใหม่เพื่อพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติ จาก “ศาสตร์แห่งแผ่นดิน” ที่สำคัญทั้ง 3 ศาสตร์ดังกล่าว มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรมทั้งในด้านหลักสูตรการเรียนการสอน การบริการวิชาการ และการวิจัย ผ่านหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งผ่านการดำเนินงานจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (จริยา สุพรรณ และมุกข์ดา สุขธราจาร, 2565, น. 292-293) เช่นเดียวกับสถานีวิจัยเพชรบูรณ์ประกอบไปด้วย 3 แปลงทดลองซึ่งมีการศึกษาทดลองพืช ผัก และไม้ผลเมืองหนาวที่หลากหลายจนกลายเป็นเรื่องราวที่เป็นองค์ความรู้เด่นด้านการเกษตรและได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่เกษตรกรเพื่อนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืนทั้งในด้านการปลูกและการดูแลอย่างถูกวิธีเพื่อผลผลิตที่มีคุณภาพ (พุทธชาติ โปธิบาล, มุกข์ดา สุขธราจาร และจริยา สุพรรณ, 2564, น. 43-47) จากงานวิจัยของ สิริพร เพ็ญพันธ์ (2560, น. 1) พบว่าชุมชนชาวม้งมีองค์ความรู้ที่เป็นเรื่องเล่าแบ่งออกได้เป็น 3 ยุค คือ ยุคปลูกพืชเสพติด ยุคปลูกพืชเศรษฐกิจ และยุคธุรกิจการท่องเที่ยว โดยมีรูปแบบของการปรับตัวในแต่ละยุคตามนโยบายและการส่งเสริมของภาครัฐในพื้นที่ อาทิ 1) ชนิดของพืชที่ปลูกจะมีการปรับเปลี่ยนและปลูกตามการส่งเสริมของภาครัฐ ความต้องการของตลาดและราคา 2) มีการนำเทคโนโลยีทางการเกษตรที่ทันสมัยเข้ามาช่วยในการเพาะปลูกเพื่อให้ได้ผลผลิตที่รวดเร็วและมีคุณภาพ 3) การส่งเสริมการสร้างเครือข่ายโดยภาครัฐในการส่งเสริมสหกรณ์ผักปลอดภัยผู้บริโภคภายใต้แบรนด์กรีน มาร์เก็ต จังหวัดเพชรบูรณ์

จากองค์ความรู้ซึ่งเป็นเรื่องราวที่โดดเด่นของสถานีวิจัยเพชรบูรณ์ แปลงทดลองบ้านทับเบิกและชุมชนโดยรอบที่ศึกษามาแล้วนั้น ผู้วิจัยยังพบประเด็นความหลากหลายของเรื่องเล่าในด้านอื่นๆ ทั้งที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมและความหลากหลายทางชีวภาพทั้งของสถานีวิจัยเพชรบูรณ์ แปลงทดลองบ้านทับเบิกและชุมชนโดยรอบ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาและประยุกต์ใช้เรื่องเล่าจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และพื้นที่เชื่อมโยงภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน” เพื่อสืบค้น รวบรวม และบูรณาการความรู้เรื่องเล่าสำหรับการวิเคราะห์บทบาทและคุณค่า ตลอดจนออกแบบและพัฒนาเนื้อหาเรื่องเล่าจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัย

เกษตรศาสตร์และพื้นที่เชื่อมโยง อันจะนำไปสู่การพัฒนาทักษะชุมชนในพื้นที่เชื่อมโยงสถานีวิจัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ให้สามารถถ่ายทอดเรื่องเล่าของชุมชนโดยมุ่งเน้นให้เกิดการพึ่งตนเองของชุมชนอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสืบค้น และรวบรวมความรู้เรื่องเล่าจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และพื้นที่เชื่อมโยง โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน
2. เพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์บทบาทและคุณค่าของเรื่องเล่าจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และพื้นที่เชื่อมโยงในการส่งเสริมการพึ่งตนเองของชุมชนอย่างเข้มแข็งและยั่งยืนโดยบูรณาการแนวทางการจัดการความรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชน
3. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการออกแบบและพัฒนาเนื้อหาเรื่องเล่าจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และพื้นที่เชื่อมโยงเพื่อส่งเสริมการพึ่งตนเองของชุมชนอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

วิธีดำเนินงานวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งเน้นเก็บข้อมูลภาคสนาม (Fieldwork) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในรูปแบบของการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล (Individual Interview) และการสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) มีวิธีการและขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งศึกษาโดยครอบคลุมเนื้อหาเรื่องเล่าใน 2 ส่วน คือ 1) เรื่องเล่าจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้แก่ บริบทเชิงพื้นที่ (ข้อมูลทั่วไป และประวัติความเป็นมาในการจัดตั้ง) องค์ความรู้ด้านการเกษตร สถานที่สำคัญภายในสถานีวิจัยฯ และผลิตภัณฑ์เด่น 2) เรื่องเล่าจากชุมชนในพื้นที่เชื่อมโยงของสถานีวิจัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้แก่ บริบทเชิงพื้นที่ของชุมชน ประวัติศาสตร์/นิทานและตำนาน วิถีการดำเนินชีวิตตามความเชื่อและพิธีกรรมที่ยึดถือปฏิบัติ ประเพณีและการละเล่น/ดนตรี ภูมิปัญญาด้านอาหารพื้นถิ่น ภูมิปัญญาด้านการเกษตร/สมุนไพร และทรัพยากรธรรมชาติและสถานที่สำคัญ เพื่อนำไปสู่การถอดความรู้เรื่องเล่าในการวิเคราะห์บทบาทและคุณค่าของเรื่องเล่า ตลอดจนการวิเคราะห์แนวทางการออกแบบและพัฒนาเนื้อหาเรื่องเล่าเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

2. กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ในการทำวิจัย คือ สถานีวิจัยเพชรบูรณ์ แปลงทดลองบ้านทับเบิก และพื้นที่เชื่อมโยง ได้แก่ ชุมชนบ้านทับเบิก หมู่ที่ 14 และบ้านทับเบิกใหม่ หมู่ที่ 16 ตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นพื้นที่นาร่องในการศึกษา โดยกำหนดเกณฑ์คัดเลือก คือ 1) เป็นสถานีวิจัยที่มีแปลงทดลองทางการเกษตรที่สามารถนำมาพัฒนาและเชื่อมโยงกับชุมชนโดยรอบ 2) ผู้บริหาร/ตัวแทนของสถานีวิจัยเพชรบูรณ์ แปลงทดลองบ้านทับเบิก และชุมชนในพื้นที่เชื่อมโยงพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัยเพื่อการพัฒนาชุมชน

3. กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) พิจารณาจากผู้ที่มีบทบาทสำคัญและมีความประสงค์ในการพัฒนาพื้นที่หรือมีองค์ความรู้เรื่องเล่าจากสถานีวิจัยหรือเรื่องเล่าชุมชนและพร้อมที่จะให้ข้อมูลต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้ จำนวน 20 คน ประกอบไปด้วย 1) กลุ่มตัวแทนสถานีวิจัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำนวน 4 คน 2) ผู้นำชุมชนในพื้นที่จำนวน 4 คน 3) ประชาชนชาวบ้านและผู้อาวุโสท้องถิ่นจำนวน 8 คน และ 3) กลุ่มองค์กรชุมชนท้องถิ่นหรือผู้ที่เกี่ยวข้องจำนวน 4 คน

4. จัดทำเครื่องมือวิจัย โดยศึกษาทฤษฎี แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเล่ากับการพัฒนาชุมชน มาออกแบบเครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกในรูปแบบการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลและการสัมภาษณ์กลุ่ม มีลักษณะประเด็นคำถามปลายเปิด 3 ประเด็นคือ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล 2) เรื่องเล่าสำคัญจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และชุมชนในพื้นที่เชื่อมโยง 3) ข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเล่าจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และพื้นที่เชื่อมโยง โดยได้นำเสนอ

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเรื่องเล่าจำนวน 3 ท่าน พิจารณา ตรวจสอบ และให้ความเห็นว่ามีเหมาะสมและเห็นชอบให้นำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

5. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ โดยมุ่งเน้นถึงความถูกต้องของข้อมูลมากที่สุด โดยแบ่งเป็น 5.1) ข้อมูลทุติยภูมิ รวบรวมข้อมูลจากแหล่งสืบค้นที่บันทึกข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องเล่าชุมชนและการดำเนินการท่องเที่ยวของชุมชน งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและพัฒนาชุมชน ข้อมูลสารสนเทศจากเว็บไซต์ต่างๆ เอกสาร สิ่งพิมพ์เผยแพร่ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของชุมชน 5.2) ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการลงพื้นที่ภาคสนาม (Fieldwork) ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึง เดือนกรกฎาคม พ.ศ.2566 โดยมุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ดังนี้ 1) การสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล (Individual Interview) จากตัวแทนสถานีวิจัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผู้นำชุมชนในพื้นที่ ประชาชนชาวบ้าน ผู้อาวุโสชุมชน และกลุ่มองค์กรชุมชนท้องถิ่นหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสืบค้นและรวบรวมความรู้เรื่องเล่าจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และพื้นที่เชื่อมโยง 2) การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) จากตัวแทนสถานีวิจัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ร่วมกับผู้นำชุมชนในพื้นที่เพื่อร่วมกันถอดความรู้เกี่ยวกับบทบาทและคุณค่าของเรื่องเล่าจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และพื้นที่เชื่อมโยง

6. การวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูล ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ใช้วิธีการนำข้อมูลมาจัดกลุ่มประเภทเรื่องเล่าประกอบการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เรื่องเล่า ตลอดจนบทบาทและคุณค่าของเรื่องเล่า และแนวทางการออกแบบและพัฒนาเนื้อหาเรื่องเล่าจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และพื้นที่เชื่อมโยง และส่งข้อมูลให้ผู้แทนสถานีวิจัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และชุมชนตรวจสอบข้อมูลความถูกต้องของเนื้อหาเรื่องเล่า

ผลการวิจัย

1. เรื่องเล่าจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และพื้นที่เชื่อมโยง

จากการสืบค้น สํารวจ และรวบรวมข้อมูลเรื่องเล่าจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และพื้นที่เชื่อมโยงโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก พบ เรื่องเล่าจากสถานีวิจัยเพชรบูรณ์ แปลงทดลองบ้านทับเบิก จำนวน 25 เรื่อง และเรื่องเล่าจากชุมชนบ้านทับเบิก หมู่ที่ 14 และบ้านทับเบิกใหม่ หมู่ที่ 16 จำนวน 32 เรื่อง ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เรื่องเล่าจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และพื้นที่เชื่อมโยง

องค์ความรู้เรื่องเล่าจากสถานีวิจัยเพชรบูรณ์ แปลงทดลองบ้านทับเบิก	องค์ความรู้เรื่องเล่าจากชุมชนบ้านทับเบิกหมู่ที่ 14 และชุมชนบ้านทับเบิกใหม่ หมู่ที่ 16
(13) ทิวหรือยล	(13) การลงสีดาล้อมรอบดวงวิญญาณ (อ้วนง่งงปรี)
(14) พลับ	(14) การลงสีดาลไผ่ (อ้วนง่งเยอจั่ว)
(15) ท้อและสาลี	(15) พิธีกรรมตั้งแต่เกิดจนตาย
(16) แปลงปลูกทดลองไม้ผลเมืองหนาว	(16) ประเพณีปีใหม่ม้ง
(17) ศูนย์การเรียนรู้การแปรรูปแมคคาเดเมียสำหรับชุมชน	(17) ประเพณีกินข้าวใหม่ ประจำปี
(18) ศูนย์การเรียนรู้ท่องเที่ยวเชิงเกษตร	(18) ประเพณีการแต่งงาน
(19) น้ำตกสุดเขต	(19) เครื่องดนตรีม้ง
(20) ผลิตภัณฑ์จากแมคคาเดเมีย	(20) ภูมิปัญญาอาหารชาวเขาเผ่าม้ง
(21) ผลิตภัณฑ์กาแฟอาราบิก้า	(21) การทำนาขั้นบันได
(22) ผลิตภัณฑ์น้ำบัวโฮต	(22) ต้นนางพญาเสือโคร่ง

(23) ผลิตภัณฑ์ช็อกโกแลตบาร์	(23) พืช-ผัก-สมุนไพร
(24) พืชผักและผลไม้สดปลอดภัย	(24) บัวหิมะ
(25) กิ่งพันธุ์หรือต้นกล้าพืชผัก	(25) จากเกษตรกรเคมีสู่วิถีเกษตรอินทรีย์ของชุมชนมั่ง บ้านทับเบิก
	(26) แหล่งท่องเที่ยวภูทับเบิก
	(27) วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวภูทับเบิก
	(28) ป่าชุมชนภูชะนี
	(29) วัดป่าภูทับเบิก
	(30) ศูนย์เรียนรู้และพิพิธภัณฑ์ชนเผ่าม้ง
	(31) คริสตจักรทับเบิก
	(32) สหกรณ์ผักปลอดภัยภูทับเบิก จำกัด

จากตารางที่ 1 ได้วิเคราะห์และจัดประเภทเรื่องเล่าจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และพื้นที่เชื่อมโยง ดังปรากฏผลการวิเคราะห์ ดังนี้

1.1 เรื่องเล่าจากสถานีวิจัยเพชรบูรณ์ แปลงทดลองบ้านทับเบิก สามารถวิเคราะห์จัดกลุ่มออกได้เป็น 4 ประเภท ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1.1 บริบทเชิงพื้นที่ พบว่า สถานีวิจัยเพชรบูรณ์ แปลงทดลองบ้านทับเบิก ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.2531 ตั้งอยู่บนเทือกเขาเพชรบูรณ์ จึงมีความลาดชันและความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 1,300 เมตร ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้รับอนุญาตจากจังหวัดเพชรบูรณ์ให้ใช้พื้นที่สาธารณะประโยชน์เลขที่ 303 หมู่ที่ 14 ตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ขณะนั้นเป็นพื้นที่ของกรมประชาสัมพันธ์ในการก่อสร้างที่ตั้งอาคารสำนักงานและจัดทำแปลงสาธิตในการปลูกทดลองพืช ผัก และผลไม้เมืองหนาวสำหรับการถ่ายทอดและพัฒนางานอาชีพทางด้านการเกษตรแก่กลุ่มเกษตรกรชาตัพันธ์มั่งในพื้นที่

1.1.2 องค์ความรู้ด้านการเกษตร พบองค์ความรู้ด้านการเกษตรซึ่งได้ทดลอง วิจัย จนได้พันธุ์พืชที่มีคุณภาพดีและโดดเด่นเป็นที่ประจักษ์ทั้งในวงวิชาการและกลุ่มเกษตรกร เช่น **1) กาแฟอะราบิก้าสายพันธุ์คาติมอร์** เริ่มทดลองวิจัยปลูกครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2552 จำนวน 2 สายพันธุ์คือ สายพันธุ์ทีบีพีก้า (Typical) และสายพันธุ์คาติมอร์ (Catimor) ต่อมาได้เลือกปลูกสายพันธุ์คาติมอร์เป็นหลักเนื่องจากเก็บเกี่ยวง่ายต้านทานต่อโรคราสนิมและแมลงศัตรูพืช ทั้งยังมีรสชาติหอม โดยได้ปลูกและทดลองกาแฟพันธุ์อะราบิก้ามากกว่า 10 ปี จนได้ผลผลิตที่โดดเด่นเกษตรกรในพื้นที่ให้ความสนใจและนำไปปลูกจนสร้างรายได้อย่างยิ่งยืน **2) แมคคาเดเมีย** ทดลองปลูกใน 4 สายพันธุ์ คือ พันธุ์เชียงใหม่ 344 พันธุ์เชียงใหม่ 508 พันธุ์เชียงใหม่ 660 พันธุ์เชียงใหม่ 741 แต่ละสายพันธุ์ให้ผลผลิตสูง ต้านทานโรคได้ดี มีรสชาติหอมมัน อุดมไปด้วยสารอาหาร ใช้ระยะเวลาปลูกประมาณ 4-5 ปี จึงให้ผลผลิตตลอดทั้งปี ปัจจุบันเป็นพืชที่มีความต้องการทางการตลาดสูง **3) พลับ** เป็นพืชที่ปลูกทดลองและส่งเสริมให้เกษตรกรในพื้นที่ปลูกเป็นพืชทางเลือกทดแทนพืชอายุสั้นโดยเฉพาะกะหล่ำปลี เนื่องจากพลับเป็นพืชที่มีอายุยืนยาว ขายได้ราคาดี และเป็นผลไม้ที่มีสารอาหารสูง โดยทั่วไปพลับจะสุกช่วงเดือนกรกฎาคม-สิงหาคมของทุกปีซึ่งตรงกับฤดูกาลท่องเที่ยวของภูทับเบิก ทำให้เกษตรกรสามารถจำหน่ายพลับในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวได้พอดี **4) ปักษาสวรรค์ หรือ Bird of Paradise** เป็นไม้ประดับชนิดหนึ่ง มีสีสวยงาม ปัจจุบันแปลงทดลองบ้านทับเบิกได้ทำการเพาะต้นกล้าเพื่อจำหน่ายให้เกษตรกรซื้อไปปลูกและตัดดอกขาย ในอนาคตมีแผนจะทำให้แปลงปลูกทดลองเป็นจุดเช็คอินสำหรับนักท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่งของพื้นที่ภูทับเบิก **5) ลาเวนเดอร์และโรสแมรี่** แปลงทดลองบ้านทับเบิกได้ยื่นขอทุนสนับสนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในการทดลองปลูกลาเวนเดอร์และโรสแมรี่อย่างเหมาะสมกับพื้นที่ชุมชน เพื่อนำไปส่งเสริมให้เกษตรกรในพื้นที่ปลูกหมุนเวียนหรือปลูกทดแทนกะหล่ำปลี อันเป็นการลดใช้สารเคมีจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยว และ

มุ่งหวังให้ลาเวนเดอร์และโรสแมรี่เป็นพืชเศรษฐกิจใหม่ในการทำน้ำมันหอมระเหยสำหรับใช้ในอุตสาหกรรมอาหาร และผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง **6) พืชไร่เมืองหนาว** ปัจจุบันแปลงทดลองบ้านทับเบิก มีแปลงทดลองการปลูกพืชไร่เมืองหนาวซึ่งสามารถเจริญเติบโตบนพื้นที่สูงในหลากหลายชนิด และหากผลการทดสอบพบว่าเหมาะสมกับสภาพบริบทของพื้นที่สามารถปลูกได้และมีการเจริญเติบโตได้ดีบนสภาพอากาศบนภูทับเบิกจะนำไปสู่การส่งเสริมให้เกษตรกรในพื้นที่ปลูกต่อไป เช่น หัวไชเท้าเกาหลี ผีอกหอม บัวหิมะ กะหล่ำปลี ชิง และต้นหอมญี่ปุ่น เป็นต้น

ภาพที่ 1 ตัวอย่างองค์ความรู้แปลงทดลองด้านการเกษตรที่พบในสถานีวิจัยเพชรบูรณ์ แปลงทดลองบ้านทับเบิก ได้แก่ แปลงทดลองแมคคาเดเมีย แปลงทดลองปักษาสวรรค์ หรือ Bird of Paradise และแปลงปลูกทดลองลาเวนเดอร์

1.1.3 สถานที่สำคัญ พบดังนี้ 1) แปลงปลูกทดลองพืช ผัก และไม้ผลเมืองหนาว เป็นแปลงทดลองที่มีความโดดเด่นด้านการวิจัยและพัฒนาพืชผักผลไม้เมืองหนาวโดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีการผลิตเพื่อประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตร เช่น แปลงทดลองแมคคาเดเมีย แปลงทดลองกาแพะราบิก้าสายพันธุ์คาร์ติมอร์ แปลงทดลองลาเวนเดอร์ และโรสแมรี่ แปลงผักอินทรีย์ และแปลงปลูกพืชขึ้นบันได เป็นต้น **2) ศูนย์การเรียนรู้การแปรรูปแมคคาเดเมียสำหรับชุมชน** เกิดขึ้นจากแปลงทดลองบ้านทับเบิกได้มีการส่งเสริมการปลูกแมคคาเดเมียและการแปรรูปเพื่อความมั่นคงทางอาชีพให้แก่เกษตรกรแทนการปลูกพืชเชิงเดี่ยว แต่ด้วยการแปรรูปแมคคาเดเมียโดยเฉพาะการสีเปลือกและการกะเทาะกะลาต้องใช้เครื่องมือในการแปรรูปผลแมคคาเดเมีย ดังนั้นจึงได้ทดลองวิจัยเพื่อพัฒนาเครื่องจักรขนาดเล็กให้เหมาะสมสำหรับกระบวนการแปรรูปในขั้นตอนต่างๆ ให้มีกำลังการผลิตที่เหมาะสมกับชุมชน ซึ่งช่วยลดการใช้แรงงานและเพิ่มจำนวนผลผลิตแมคคาเดเมีย สอดคล้องกับการสัมภาษณ์เกษตรกรในพื้นที่เกี่ยวกับปัญหาของการปลูกแมคคาเดเมีย ความว่า “เกษตรกรไม่นิยมปลูกแมคคาเดเมียเพราะเสียเวลาในการกะเทาะเปลือกออกจึงต้องขายเป็นผลสดในราคารับซื้อที่ไม่สูงมากนัก” **3) ศูนย์การเรียนรู้ท่องเที่ยวเชิงเกษตร คณะเกษตร** จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2562 สำหรับให้บริการแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศในรูปแบบต่างๆ ดังนี้ 1) จัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวทั้งแบบ 1 วัน และแบบพักค้าง เพื่อเรียนรู้แปลงทดลองซึ่งตั้งกระจายอยู่ภายในสถานีวิจัยเพชรบูรณ์ เป็นเสมือนแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรที่ชาวบ้าน เกษตรกร และนักท่องเที่ยวสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาการปลูกพืชในพื้นที่ของตนเองได้ 2) ให้บริการบ้านพัก/ลานกางเต็นท์ และเต็นท์โดม **4) น้ำตกสุดเขต** กล่าวได้ว่าน้ำตกที่แปลงทดลองบ้านทับเบิกเป็นน้ำตกจุดเดียวของภูทับเบิกซึ่งมีชื่อเรียกว่า “น้ำตกสุดเขต” มีความหมายว่าสุดเขตพื้นที่ เนื่องจากแปลงทดลองบ้านทับเบิกอยู่ในพื้นที่ร่องน้ำหมันต้นทำให้พื้นที่ถูกแบ่งเป็น 2 ฟากคือฟากหนึ่งขึ้นอยู่กับอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย และอีกฟากหนึ่งขึ้นอยู่กับตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยน้ำตกอยู่ในตำแหน่งสุดพื้นที่ของเขตอำเภอหล่มเก่า และสุดพื้นที่ของอำเภอ ด่านซ้ายพอดี น้ำตกสุดเขตเป็นน้ำตกขนาดเล็กมีน้ำใสและเย็นจัดตลอดปีเนื่องจากเป็นน้ำตกซึ่งตั้งอยู่บนพื้นที่สูงภูทับเบิก

1.1.4 ผลิตภัณฑ์เด่น พบว่า ได้นำผลผลิตจากแปลงทดลองพืชและผลไม้เมืองหนาวมาวิจัย พัฒนาและแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อย่างหลากหลายจนมีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยว บุคคลทั่วไป และกลุ่มเกษตรกร เช่น 1) **ผลิตภัณฑ์แมคคาเดเมียอบแห้ง** มีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์และแปรรูปแมคคาเดเมียเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ อย่างโดดเด่นมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคตลอดจนตอบโจทย์ให้กับคนรักสุขภาพเนื่องจากไม่ใส่สาร

ปรุรงรส หรือสารปรุรงแต่ใดๆ อันจะก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของผู้บริโภค ได้แก่ ผลแมคคาเดเมียแบบบรรจุถุงชิป ถัอกุ้งทั้งในรูปแบบผลแห้งซึ่งยังไม่กะเทาะ และรูปแบบเมล็ดเต็มกับเมล็ดซีกได้ผ่านการกะเทาะแล้ว ผลิตภัณฑ์แมคคาเดเมียอบบรรจุกระป๋องทั้งแบบเมล็ดเต็มและเมล็ดซีก และผลิตภัณฑ์ “แมคคอร์น (Mc Corn)” ป๊อบคอร์นเคลือบคาราเมลผสมแมคคาเดเมียบรรจุกระป๋อง เป็นต้น 2) *ผลิตภัณฑ์กาแฟอะราบิก้า* ด้วยกาแฟจากแปลงทดลองบ้านทับเบิก ปลูกบนพื้นที่สูงสุดภูทับเบิกและมุ่งเน้นการปลูกทดลองแบบไร้สารเคมี เมื่อนำมาผนวกกับรสชาติของกาแฟที่ร่วมกับกระบวนการแปรรูปผลผลิตกาแฟที่มีคุณภาพ จึงได้ผลิตภัณฑ์กาแฟอะราบิก้าคุณภาพดีและรสชาติเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค โดยมีจำหน่ายทั้งในรูปแบบของกะลากาแฟ กาแฟดริป เมล็ดกาแฟ และกาแฟคั่วบด

ภาพที่ 2 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์เด่นจากแปลงทดลองพืช ผัก ผลไม้เมืองหนาวของสถานีวิจัยเพชรบูรณ์ แปลงทดลองบ้านทับเบิก ได้แก่ ผลิตภัณฑ์แมคคาเดเมียบรรจุกระป๋อง ผลิตภัณฑ์จากกาแฟอะราบิก้า และผลิตภัณฑ์น้ำบิวรี่โซดา

1.2 เรื่องเล่าของชุมชนพื้นที่เชื่อมโยงสถานีวิจัยเพชรบูรณ์ แปลงทดลองบ้านทับเบิก บ้านทับเบิก หมู่ที่ 14 และบ้านทับเบิกใหม่ หมู่ที่ 16 สามารถวิเคราะห์และจัดกลุ่มได้เป็น 7 ประเภท ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.2.1 *บริบทเชิงพื้นที่ชุมชนบ้านทับเบิกและบ้านทับเบิกใหม่* พบว่าทั้ง 2 ชุมชนเป็นชุมชนชาวเขาเผ่าม้ง แต่เดิมมีวิถีชีวิตการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมโดยการเลี้ยงสัตว์ ปลูกข้าวไร่ และปลูกข้าวโพดเป็นพืชสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ซึ่งเป็นภูเขาสูงและมีหน้าผาสูงชันในรูปแบบของการทำเกษตรแบบขั้นบันไดตามภูเขาโดยการใช้ภูมิปัญญาจัดวางระบบส่งน้ำมายังแปลงเกษตร นอกจากนี้มีการปลูกฝิ่นเพื่อขายให้พ่อค้าฝิ่นและป้อนโรงยาฝิ่นในพื้นที่บางบาล ดังนั้นระบบการผลิตจึงมีการวางป่าเพื่อจับจองที่ดินในการเพาะปลูกพืชแต่เป็นที่ดินไม่มีเอกสารสิทธิ์ ไม่สามารถซื้อขายได้แต่สามารถเปลี่ยนชื่อผู้ถือครองได้ ภายหลังเมื่อฝิ่นเป็นพืชผิดกฎหมายยุคต่อมาได้มีการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับระบบเศรษฐกิจแบบตลาดโดยหันมาปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์โดยการปลูกพืชเชิงเดี่ยว มีการใช้ปุ๋ยและสารเคมีในปริมาณมากและเป็นลักษณะของการเลือกชนิดพืชที่ปลูกตามๆ กัน โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2530 เกษตรกรชาวม้งเริ่มนิยมปลูกกะหล่ำปลีเพราะเป็นพืชชนิดหนึ่งซึ่งปลูกง่ายและใช้เวลาในการปลูกไม่นาน จนกล่าวได้ว่าระยะเวลากว่า 10 ปีที่ผ่านมา การเกษตรของชุมชนบ้านทับเบิกจึงเห็นแต่ไร่กะหล่ำปลี ต่อมาภูทับเบิกถูกพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเมื่อปี พ.ศ. 2548 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ด้วย นายดิเรก ถึงฝั่ง ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบูรณ์ ขณะนั้น มองเห็นถึงศักยภาพของพื้นที่ภูทับเบิกซึ่งมีทิวทัศน์สวยงาม อากาศเย็นสบายตลอดทั้งปี มีทรัพยากรธรรมชาติและมรดกวัฒนธรรมประเพณีของชาวเขาเผ่าม้งโดยสามารถนำมาพัฒนาให้เกิดธุรกิจการท่องเที่ยวเพื่อเสริมรายได้ให้กับคนในชุมชนจนก่อให้เกิดบริการการท่องเที่ยวในรูปแบบของการให้บริการบ้านพักซึ่งส่วนใหญ่เป็นรีสอร์ท โดยเกษตรกรส่วนหนึ่งได้ปรับเปลี่ยนพื้นที่เกษตรกรรมไปเป็นรีสอร์ทเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวเนื่องจากเห็นว่ามียารายได้ดีกว่าการปลูกผักประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์ แต่การเกษตรยังคงเป็นอาชีพหลักของคนในชุมชนทั้งสองหมู่บ้านโดยมีพื้นที่สวนมากที่สุด รองลงมาคือพื้นที่นา และพื้นที่ไร่ปลูกผัก

1.2.2 *ประวัติศาสตร์/นิทานและตำนานของชาวเขาเผ่าม้งบ้านทับเบิก* พบดังนี้ 1) ประวัติความเป็นมาของชื่อบ้านทับเบิกซึ่งพบหลากหลายสำนวนและเป็นเรื่องเล่าสืบทอดกันมาแบบมุขปาฐะ ดังตัวอย่างสำนวนเรื่องเล่าชื่อบ้านทับเบิกจากข้อมูลการสัมภาษณ์ ความว่า *เดิมสมัยปู่ย่าตายายชาวบ้านเรียกว่า “ถ้ำเบิก”* เนื่องจากเชื่อว่ามีถ้ำขนาดเล็กอยู่ในพื้นที่ป่าดังกล่าว (สันนิษฐานว่าเป็นถ้ำที่อยู่ใต้จุดชมวิวยุคสูงสุดในปัจจุบัน) และเมื่อมีชาวบ้านจากพื้นที่

ข้างล่างมาหาของป่าบริเวณนี้จะใช้ถ้ำสำหรับพักผ่อนและหุงหาอาหาร เมื่อกลับจะทิ้งหม้อข้าวหม้อแกงซึ่งติดตัวมาด้วย สำหรับทำอาหารไว้ภายในถ้ำ ภายหลังหากมีชาวบ้านมาหาของป่าอีกก็สามารถเปิดใช้หม้อข้าวหม้อแกงซึ่งถูกทิ้งไว้ จึงเป็นที่มาของชื่อ ถ้ำเป็ก เมื่อครั้งอดีต ช่วงหลังเมื่อมีชาวเขาเผ่าม้งมาตั้งรกรากอยู่บริเวณดังกล่าวจึงได้เรียกชื่อตามชาวบ้านที่เคยเรียกมาแต่เดิมว่า ถ้ำเป็ก แต่เรียกออกเสียงเพี้ยนไปเป็น ทับเป็ก มาจนกระทั่งปัจจุบัน (ผู้ให้ข้อมูล 1, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์, 2566) 2) ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชาวเขาเผ่าม้งบ้านทับเป็กสามารถวิเคราะห์จำแนกระยะเวลาของการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็น 5 ระยะ ได้แก่ ระยะที่หนึ่งก่อนปี พ.ศ. 2440 หรือ พ.ศ. 2450 การอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ภูทับเป็กของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ระยะที่สองประมาณปี พ.ศ. 2465-2510 การส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งจากหน่วยงานราชการในพื้นที่ ระยะที่สามประมาณปี พ.ศ. 2511-2525 ความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของไทยที่มีความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ระยะที่สี่ประมาณปี พ.ศ. 2526-2546 การปรับเปลี่ยนวิถีเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมและการปลูกฝิ่นมาเป็นเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์โดยการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ระยะที่ห้าประมาณปี พ.ศ. 2547-ปัจจุบัน การพัฒนาพื้นที่ในการให้บริการการท่องเที่ยว 3) นิทานหรือตำนานซึ่งเป็นเรื่องเล่า/เรื่องราวเฉพาะพื้นที่ของชุมชนบ้านทับเป็กซึ่งถ่ายทอดส่งผ่านกันมา พบ ตำนานเสือโอ และตำนานการกำเนิดชาวม้งในพื้นที่บ้านทับเป็ก

1.2.3 วิธีการดำเนินชีวิตตามความเชื่อและพิธีกรรมที่ยึดถือปฏิบัติของชาวเขาเผ่าม้งบ้านทับเป็ก

พบวิธีการดำเนินชีวิตซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนเองโดยสะท้อนผ่านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมในด้านต่างๆ ได้แก่ 3.1) วิธีการดำเนินชีวิตที่ยึดถือปฏิบัติต่อกันมาของชาวเขาเผ่าม้งบ้านทับเป็ก เช่น (1) การสร้างบ้านเรือน บ้านของชาวม้งแบบดั้งเดิมเป็นบ้านชั้นเดียวไม่มีบันได สร้างคร่อมบนพื้นดินและใช้พื้นดินเป็นพื้นบ้าน ฝาบ้านทำด้วยไม้โดยนำมาผ่าเป็นแผ่นๆ และใช้ตอกมัดยึดติดกัน หลังคามุงด้วยใบหญ้าคาหรือใบต้นค้อ ภายในตัวบ้านมีห้องนอนเป็นสัดส่วนมากน้อยตามจำนวนสมาชิกและฐานะของครอบครัว (2) ระบบเครือญาติหรือแซ่สกุล ชาวเขาเผ่าม้งมีระบบการสืบเชื้อสายทางฝ่ายบิดาให้อำนาจการปกครองสูงสุดทางฝ่ายชายหรือฝ่ายบิดา ระบบเครือญาติของชาวม้งจึงมีเครือข่ายสายสัมพันธ์ทางฝ่ายญาติพี่น้องของบิดาเป็นหลัก (3) ภาษา กลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านทับเป็กส่วนใหญ่สามารถสื่อสารได้ทั้งภาษาม้งและภาษาไทย โดยหากเมื่อสื่อสารพูดคุยด้วยตนเองนิยมใช้ภาษาม้งเป็นภาษาหลัก แต่เมื่อต้องมีการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอกสามารถปรับตัวโดยใช้ภาษาไทยเพื่อให้สามารถสื่อสารและเข้าใจตรงกันได้ (4) การแต่งกาย ความเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ การดำรงชีวิต และวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าม้งบ้านทับเป็กคือ ความใส่ใจในเรื่องของการแต่งกายโดยเฉพาะเมื่อเข้าสู่วัยรุ่นหนุ่มจะเริ่มมีความ หลากสีส่นซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่บ่งบอกถึงฐานะความมั่นคงของครอบครัว ส่งผลให้ชุดม้งของชุมชนบ้านทับเป็กมีความประณีตละเอียดอ่อนในการปักลายผ้าต่างๆ สะท้อนให้เห็นผ่านความสวยงามของชุดม้งที่สวมใส่ 3.2) ความเชื่อและพิธีกรรมที่ยึดถือปฏิบัติกันมาของชุมชนชาวเขาเผ่าม้งบ้านทับเป็ก ได้แก่ (1) การบำบัดรักษาโรค โดยทั่วไปนิยมรักษาอาการป่วยไข้ด้วยวิธีการทำผี “อ้วนเน้ง” ในการรักษาคนเจ็บป่วย และ (2) พิธีกรรมตั้งแต่เกิดจนตาย ให้ความสำคัญในคุณค่าของพิธีกรรมตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งเป็นวิถีปฏิบัติอันดีงามที่สะท้อนความเป็นชนเผ่าม้งมาช้านานและต่อเนื่องมาโดยตลอดและยังปรากฏให้เห็นมาจนถึงทุกวันนี้ ได้แก่ พิธีกรรมแรกเกิดถึงเด็ก (เช่น พิธีกรรมเรียกขวัญและการตั้งชื่อเด็ก และพิธีเปลี่ยนชื่อจะทำเมื่อเด็กมีอาการเจ็บป่วยหรือร้องไห้โยเย) พิธีกรรมเมื่อแก่ (เช่น พิธีเสริมชื่อหรือตั้งชื่อสร้อย เป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเฉพาะผู้ชายชาวม้งที่แต่งงานและมีครอบครัวแล้วเพื่อเสริมบารมีและแสดงฐานะทางสังคม และพิธีเซ่นไหว้บรรพบุรุษ เป็นต้น) และพิธีเมื่อตาย (ได้แก่ พิธีทำศพหรือบูชาศพ พิธีปล่อยขวัญหรือส่งวิญญาณ และพิธีช่อมหลุมศพหรือบูชาหลุมศพ)

ภาพที่ 3 ลักษณะบ้านจำลองของชาวม้งซึ่งจัดแสดงที่ศูนย์เรียนรู้และพิพิธภัณฑ์ชนเผ่าม้ง

ภาพที่ 4 กลุ่มชาวม้งบ้านทับเบิกที่สวมใส่เสื้อผ้าที่มีลวดลายของผ้าปักม้งในชีวิตประจำวัน

1.2.4 ประเพณีและการละเล่น/ดนตรี ได้แก่ 1) ประเพณีปีใหม่ม้งตามความเชื่อของชาวเขาเผ่าม้ง เป็นเทศกาลรื่นเริงเปรี๊ยะได้ตั้งการเฉลิมฉลองและการเริ่มต้นช่วงเวลาอันเป็นมงคลของชีวิต ทั้งนี้การทำพิธีกรรมต่างๆ ในวันปีใหม่ม้งจำแนกได้เป็น 4 ช่วงระยะเวลา คือพิธีกรรมทำคั้นก่อนวันปีใหม่ม้ง พิธีกรรมทำต่อเนื่องกันระหว่างก่อนและหลังเที่ยงคืนของปีใหม่ พิธีกรรมทำหลังจากคั้นของวันปีใหม่ และวันขึ้นปีใหม่ม้ง 2) ประเพณีกินข้าวใหม่ประจำปี 3) ประเพณีการแต่งงาน 4) เครื่องดนตรีม้ง แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ เครื่องดนตรีประเภทเป่า เช่น แคนม้ง และเครื่องดนตรีประเภทตี เช่น กลอง ซึ่งเครื่องดนตรีทั้ง 2 ชนิดใช้เป่าและตีประกอบคู่กันในการจัดพิธีงานศพของชาวเขาเผ่าม้ง

ภาพที่ 5 ลักษณะของแคนม้งซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมของกลุ่มชาวเขาเผ่าม้ง

ภาพที่ 6 อุปกรณ์ตำข้าวที่เกี่ยวข้องกับวิถีข้าวของชาวเขาเผ่าม้งบ้านทับเบิก

ภาพที่ 7 เลี้ยว (เคียวเกี่ยวข้าว) เกี่ยวข้องกับวิถีข้าวของชาวเขาเผ่าม้งบ้านทับเบิก

1.2.5 ภูมิปัญญาด้านอาหารพื้นถิ่น ชาวเขาเผ่าม้งบ้านทับเบิกเป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่นโดดเด่นเป็นอัตลักษณ์โดยเน้นรสชาติของวัตถุดิบเป็นหลักจึงมีการปรุงแต่งรสชาติอาหารน้อยมาก และชาวเขาเผ่าม้งส่วนใหญ่นิยมนำเอาพืชผักและสัตว์เลี้ยงของตนเองมาประกอบเป็นอาหารในชีวิตประจำวัน การประกอบอาหารแบบชาวเขาเผ่าม้งบ้านทับเบิกจำแนกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ การต้ม การผัด และการทอด และอาหารจำพวกหมักดองเพื่อเก็บไว้บริโภคได้ตลอดทั้งปี ทั้งนี้ผู้อาวุโสชาวเขาเผ่าม้งเล่าถึงเมนูอาหารม้งซึ่งเป็นที่ยอมรับประทานในปัจจุบัน ได้แก่ เมนูอาหารคาว เช่น น้ำพริกม้ง ไก่ดำต้มสมุนไพร เป็นต้น ส่วนเมนูอาหารหวานซึ่งเป็นขนมดั้งเดิมของชาวม้งและชาวบ้านจะทำในงานปีใหม่ม้งเรียกว่า “ขนมต่วนหยั่ว” หรือ “พิซซำม้ง”

1.2.6 ภูมิปัญญาด้านการเกษตร/สมุนไพร ชุมชนชาวเขาเผ่าม้งบ้านทับเบิกเป็นชุมชนวิถีเกษตรกรรมบนพื้นที่สูงซึ่งมีสภาพภูมิอากาศเหมาะสมในการทำเกษตร โดยมียุคความรู้เรื่องเล่าด้านการเกษตรที่เป็นอัตลักษณ์เด่นของชุมชน เช่น การทำนาขั้นบันได พืช-ผัก-สมุนไพรม้ง ตันนางพญาเสือโคร่ง และการทำเกษตรเคมีสู่วิถีเกษตรอินทรีย์ของชุมชนม้งบ้านทับเบิก

ภาพที่ 8 ตัวอย่างแปลงปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกรชาวบ้านมั่งบ้านทับเบิก

ภาพที่ 9 ลักษณะทางกายภาพของแปลงนาขั้นบันไดในพื้นที่บ้านทับเบิก

1.2.7 ทฤษฎาการธรรมชาติและสถานที่สำคัญ ชุมชนชาวเขาเผ่ามั่งบ้านทับเบิกมีสถานที่สำคัญอันเป็นอัตลักษณ์เด่นสามารถนำมาพัฒนาต่อยอดเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวศึกษารวมชาติ เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น แหล่งท่องเที่ยวภูทับเบิก วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวภูทับเบิก ป่าชุมชนภูชะนี้ วัดป่าภูทับเบิก ศูนย์เรียนรู้และพิพิธภัณฑ์ชนเผ่ามั่ง คริสตจักรทับเบิก และสหกรณ์ผักปลอดภัยภูทับเบิก จำกัด

2. บทบาทและคุณค่าของเรื่องเล่าจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และพื้นที่เชื่อมโยง

การวิเคราะห์บทบาทและคุณค่าของเรื่องเล่าจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และพื้นที่เชื่อมโยงบนฐานแนวคิดการจัดการความรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันระหว่างผู้วิจัยแปลงทดลองบ้านทับเบิก และชุมชนในพื้นที่เชื่อมโยง ดำเนินการตามขั้นตอนการจัดการความรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนใน 4 ขั้นตอน คือ 1) การระบุความรู้ โดยอิงข้อมูลจากความต้องการ 2) กลุ่ม คือ ความรู้ที่ต้องการของโครงการวิจัย และ ความต้องการและความคิดเห็นของเจ้าของความรู้ 3) การแสวงหาความรู้ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้รู้ซึ่งเป็นตัวแทนจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และพื้นที่เชื่อมโยง เพื่อค้นหาความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในตัวบุคคล (Tacit Knowledge) มาถอดและบันทึกเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบการจัดการความรู้ด้านเรื่องเล่าชุมชน 4) การถอดเก็บองค์ความรู้ ดำเนินการถอดเก็บในรูปแบบของคู่มือความรู้ชุมชน ซึ่งจัดทำขึ้นในรูปแบบของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ปรากฏผลดังต่อไปนี้

2.1 บทบาทและคุณค่าของเรื่องเล่าจากสถานีวิจัยเพชรบูรณ์ แปลงทดลองบ้านทับเบิก

กล่าวได้ว่าองค์ความรู้เรื่องเล่าจากสถานีวิจัยเพชรบูรณ์ แปลงทดลองบ้านทับเบิก มีบทบาทและคุณค่าต่อชุมชนในพื้นที่เชื่อมโยงตลอดจนชุมชนพื้นที่อื่นๆ ในมิติต่างๆ ดังนี้

2.2.1 การทำหน้าที่ศาสตร์แห่งแผ่นดินกับชุมชน ในการส่งเสริมอัตลักษณ์และสะท้อนความเป็นตัวตนของการเป็นแปลงทดลองวิจัยการปลูกพืช ผัก และผลไม้เมืองหนาวเพื่อช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของเกษตรกรผ่านการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการเกษตรสู่ชุมชนในพื้นที่เชื่อมโยงและพื้นที่อื่นๆ บนฐานการดำเนินงานที่สอดคล้องกับพันธกิจหลักของสถานีวิจัยเพชรบูรณ์ คือ “ปลูก ขยาย และส่งเสริม” ผ่านการเข้าไปมีส่วนร่วมกับเวทีประชุมระดมความคิดเห็นในการพัฒนาชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับชุมชน ถึงองค์ความรู้ด้านการเกษตรในการปลูกพืชซึ่งได้ทดลองวิจัยจนพบว่าเป็นพืชที่ปลูกแล้วเหมาะสมกับสภาพบริบทของพื้นที่ ตลอดจนแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนเกี่ยวกับวิธีการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในการปลูกพืชให้ประสบความสำเร็จ เช่น การส่งเสริมปลูกแมคคาเดเมียเพื่อเพิ่มความมั่นคงทางอาหารให้เกษตรกรแทนการปลูกพืชเชิงเดี่ยว อย่างไรก็ตามการแปรรูปแมคคาเดเมียต้องใช้เครื่องจักรราคาสูง ส่งผลให้กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกแมคคาเดเมียไม่สามารถลงทุนได้จึงจำเป็นต้องขายผลผลิตแมคคาเดเมียสดให้กับโรงงาน ดังนั้น แปลงทดลองบ้านทับเบิก จึงร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาเครื่องจักรขนาด

เล็กเหมาะสมสำหรับชุมชนในการแปรรูปแมคคาเดเมียให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าสูง ตลอดจนได้มีการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้การแปรรูปแมคคาเดเมียสำหรับชุมชนเพื่อให้เกษตรกรและผู้สนใจเข้ามาดูงานด้านการผลิต ตั้งแต่การเก็บผล การกะเทาะเปลือก การนึ่ง การอบ การกะเทาะกะลา และการบรรจุลงภาชนะ

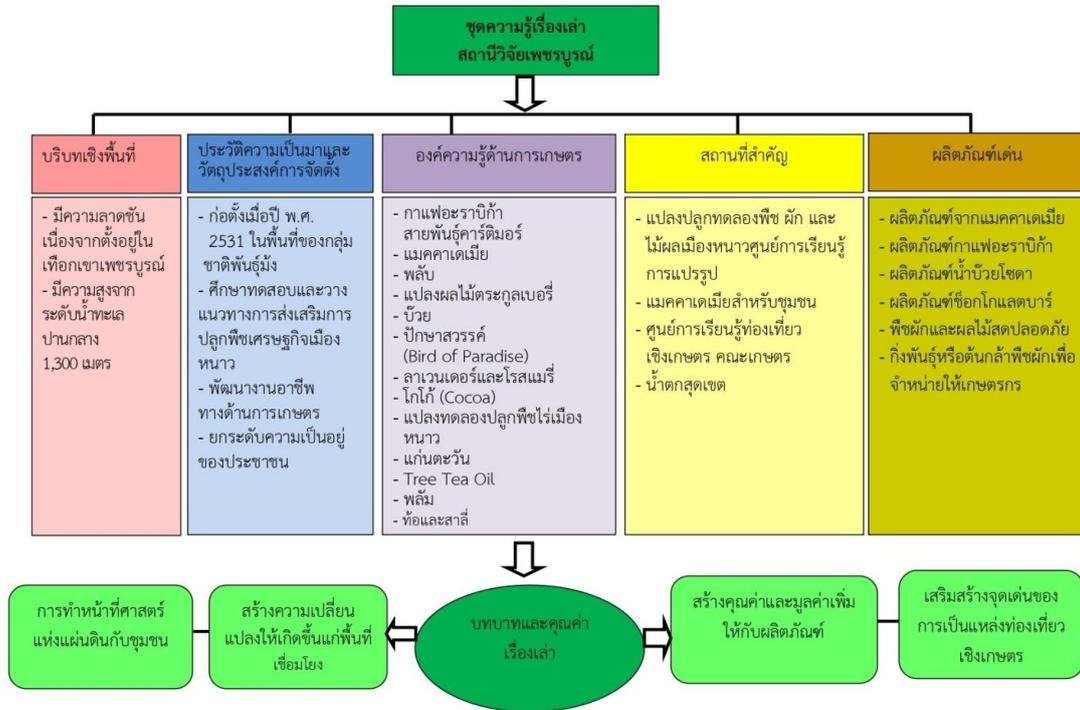
2.2.2 สร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นแก่พื้นที่เชื่อมโยงแปลงทดลองบ้านทับเบิกในมิติด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ดังนี้ 2.1) ด้านเศรษฐกิจ แปลงทดลองบ้านทับเบิก มุ่งดำเนินงานใน 3 ขั้นตอนหลักในการส่งเสริมให้เกษตรกรในพื้นที่ปลูกพืช ผัก และไม้ผลเมืองหนาวเพื่อให้มีรายได้จากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมอย่างแน่นอนและยั่งยืน คือ (1) ต้องทดลองวิจัยจนกว่าจะพบว่าพืช ผัก และไม้ผลเมืองหนาวชนิดนั้นเหมาะสมกับสภาพบริบทของพื้นที่จริงๆ (2) วิเคราะห์จุดคุ้มทุนด้านราคาขายของพืช ผัก และไม้ผลเมืองหนาว และ (3) แสวงหาตลาดแน่นอนให้กับเกษตรกรก่อนการส่งเสริมการปลูก โดยการเจรจาต่อรองกับสถานประกอบการเอกชนหรือผู้รับซื้อพืช ผัก และผลไม้ 2.2) ด้านสังคม ดำเนินงานเพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายความร่วมมือระหว่างแปลงทดลองบ้านทับเบิกกับชุมชน เช่น ให้ชุมชนชาววังเข้ามาใช้พื้นที่ในการปลูกผักโดยไม่เก็บค่าเช่า และแรงงานด้านการเกษตรซึ่งเป็นลูกจ้างหรือพนักงานของสถานีวิจัยฯ เป็นชาววังในพื้นที่เชื่อมโยง ตลอดจนเป็นหน่วยงานกลางในการรับซื้อพืช ผัก และไม้ผลเมืองหนาวของเกษตรกรชาววังบ้านทับเบิก เป็นต้น 2.3) ด้านสิ่งแวดล้อม การถ่ายทอดระบบการปลูกพืช ผัก ไม้ผลเมืองหนาวสู่ชุมชนตั้งแต่การปฏิบัติ ดูแล และจัดการภายในแปลงที่มุ่งปฏิบัติด้วยระบบเกษตรอินทรีย์ ซึ่งผู้บริโภคสามารถมั่นใจได้ว่า ผลิตภัณฑ์พืช ผักและไม้ผลเมืองหนาวจากแปลงเกษตรกรซึ่งส่งเสริมปลูกโดยแปลงทดลองบ้านทับเบิก มีความปลอดภัยต่อสุขภาพ และผ่านการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

2.2.3 เสริมสร้างจุดเด่นของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้กับแปลงทดลองบ้านทับเบิก เนื่องจากบทบาทสำคัญอีกประการหนึ่งของ สถานีวิจัยเพชรบูรณ์ แปลงทดลองบ้านทับเบิก ไม่ได้ดำเนินงานเพียงแค่ด้านการเกษตรในการทดลองปลูกพืช ผัก และไม้ผลเมืองหนาวเท่านั้น แต่ยังนำการท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการเกษตรของหน่วยงานสู่สาธารณะชน โดยเมื่อปี พ.ศ.2562 ได้ดำเนินการจัดตั้ง “ศูนย์การเรียนรู้ท่องเที่ยวเชิงเกษตร คณะเกษตร (FOA Learning Center for Agri-Tourism)” ขึ้น โดยนำจุดเด่นของการเป็นแปลงทดลองด้านการเกษตรมาต่อยอดสู่การท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้บุคคลภายนอกหรือนักท่องเที่ยวเข้ามาเรียนรู้และสัมผัสประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านการเกษตรในแขนงต่างๆ ตลอดจนเรียนรู้สถานที่สำคัญภายในแปลงทดลองบ้านทับเบิก เช่น แปลงปลูกทดลองพืช ผัก และไม้ผลเมืองหนาว ศูนย์การเรียนรู้การแปรรูปแมคคาเดเมียสำหรับชุมชน และน้ำตกสุดเขต เป็นต้น ทั้งนี้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปีเนื่องจากมีพืช และไม้ผลเมืองหนาวที่แตกต่างกันไปในแต่ละฤดูกาล อย่างไรก็ตามพบว่า ปัจจุบันยังไม่มีเชื่อมโยงและร้อยเรียงเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวสู่การตามหาวิถีชีวิตที่นาเรียนรู้ของชุมชนชาวเขาเผ่าม้งบ้านทับเบิกทั้งในด้านประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่อการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ภูมิปัญญาด้านอาหารพื้นถิ่น ภูมิปัญญาด้านการเกษตรและสมุนไพร และสถานที่สำคัญ

2.2.4 สร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์จากแปลงทดลองบ้านทับเบิก มุ่งเน้นอยู่บนฐานของการตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาและสร้างนวัตกรรมในการเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตทางการเกษตรมูลค่าสูง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพอันโดดเด่นในการนำผลผลิตจากแปลงทดลองพืชและผลไม้เมืองหนาวมาวิจัย พัฒนา และแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อย่างหลากหลาย จนเกิดเป็นองค์ความรู้เทคโนโลยีใหม่ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จำนวนมากสามารถนำไปต่อยอดสร้างความมั่นคงทางอาชีพให้แก่เกษตรกรในพื้นที่ได้ต่อไป จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยพบว่า แปลงทดลองบ้านทับเบิก มีผลิตภัณฑ์จากแปลงทดลองวิจัยพืชผักผลไม้เมืองหนาวภายใต้ชื่อ “KASET FARM” จัดทำโดยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และผลิตภัณฑ์ภายใต้ชื่อ “สถานีวิจัยเพชรบูรณ์” โดยมีบรรจุภัณฑ์แตกต่างกันตามลักษณะของผลิตภัณฑ์ เช่น ผลิตภัณฑ์เครื่องดื่ม ผลิตภัณฑ์อาหาร โดยมีการบอกเล่ารายละเอียดของส่วนประกอบ วิธีใช้ และคำเตือนข้างบรรจุภัณฑ์ แต่อย่างไรก็ตามพบว่ายังไม่มีการเล่าถึงประวัติความเป็นมา และ

กระบวนการผลิตอย่างเป็นขั้นเป็นตอนของผลิตภัณฑ์ ตลอดจนกำหนดจุดเด่นของผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างจากผลิตภัณฑ์จากพื้นที่อื่น เป็นต้น

จากที่กล่าวมาเกี่ยวกับบทบาทและคุณค่าของเรื่องเล่าจากสถานีวิจัยเพชรบูรณ์ แปลงทดลองบ้านทับเบิกสามารถสรุปได้ดังแผนภาพที่ 10

ภาพที่ 10 ชุดความรู้เรื่องเล่าจากสถานีวิจัยเพชรบูรณ์ แปลงทดลองบ้านทับเบิกที่เกี่ยวข้องกับการนำไปประยุกต์ใช้หรือส่งเสริมในการพัฒนาชุมชน

2.2 บทบาทและคุณค่าของเรื่องเล่าจากชุมชนในพื้นที่เชื่อมโยงสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

กล่าวได้ว่าเรื่องเล่าของชุมชนบ้านทับเบิก หมู่ที่ 14 และชุมชนบ้านทับเบิกใหม่ หมู่ที่ 16 ซึ่งเป็นชุมชนพื้นที่เชื่อมโยงกับสถานีวิจัยเพชรบูรณ์ แปลงทดลองบ้านทับเบิก มีบทบาทและคุณค่าสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ ดังนี้

2.2.1 ใช้สนับสนุนในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น โดยการนำเรื่องเล่ารอบตัวของชุมชนไปสู่งานออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สร้างผลงานจากวัฒนธรรมพื้นที่และสะท้อนความเป็นอัตลักษณ์อันโดดเด่นของชุมชนชาวเขาเผ่าม้งบ้านทับเบิก จากการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่าชุมชนมีแนวคิดและความต้องการในการออกแบบหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่ายเป็นของฝากของที่ระลึก ดังนี้ 1) การออกแบบบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์ประเภทพืช ผัก ผลไม้เมืองหนาวซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์หลักของชุมชนที่จำหน่ายเป็นผลสด หรือผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปจากวัสดุหรือพืชผักสมุนไพรเมืองหนาวโดยการเขียนบอกเล่าเรื่องราวที่มาของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ตลอดจนคุณค่าหรือสรรพคุณของพืชผักสมุนไพรเมืองหนาวชนิดนั้นๆ เป็นต้น 2) การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าปักม้งของชาวเขาเผ่าม้งบ้านทับเบิกเป็นผลิตภัณฑ์ของฝากหรือของที่ระลึกต่างๆ เช่น ผ้าปูโต๊ะ ผ้ารองแก้ว และผ้ารองจาน เป็นต้น 3) พัฒนาของฝากของที่ระลึกขนาดเล็ก โดยการย่อส่วนจากอุปกรณ์เครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ อุปกรณ์เครื่องเล่น เช่น ลูกข่าง ล้อเลื่อน และเครื่องดนตรี เช่น แคนม้ง โดยการหารื้อร่วมกับกลุ่มวัฒนธรรมของชุมชน

2.2.2 สะท้อนความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์และวัฒนธรรมชาวเขาเผ่าม้งที่ยังคงมีการอนุรักษ์และสืบสานไว้ได้อย่างเด่นชัด ชาวเขาเผ่าม้งบ้านทับเบิกอาศัยเรื่องราวศิลปวัฒนธรรมทั้งหมดเป็นตัวกำหนดวิถีการดำเนินชีวิตซึ่ง

ผ่านการสืบสานและถ่ายทอดต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงทุกวันนี้ ทั้งนี้ศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนความเป็นอัตลักษณ์หรือตัวตนของกลุ่มชาวเขาเผ่าม้ง หากไม่อนุรักษ์หรือรักษาไว้ความเป็นชาติพันธุ์ม้งก็จะหายไปจากแผ่นดินโลกนี้ไม่ใช่แค่หายไปจากประเทศไทยเท่านั้น ได้แก่ 1) ภาษาม้ง ถึงแม้ในปัจจุบันวิถีชีวิตของคนม้งรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ไปเรียนหนังสือหรือทำงานในเมืองแต่พ่อแม่ยังคงสอนให้ลูกหลานรู้จักภาษาม้ง อีกทั้งชาวเขาเผ่าม้งไม่ว่าจะตั้งถิ่นฐานในประเทศใด เช่น ประเทศไทย ประเทศลาว ประเทศพม่า และประเทศจีนต่างสื่อสารกันได้ด้วยภาษาม้งยกเว้นชาวเขาเผ่าม้งที่อยู่ในประเทศจีนอาจมีสำเนียงแตกต่างกันบ้าง 2) การแต่งกายประจำเผ่าม้งซึ่งเป็นผ้าปักมือที่มีความประณีต ละเอียดอ่อน ในการปักลายผ้าต่างๆ สะท้อนให้เห็นผ่านความสวยงามของชุดม้งที่สวยงาม และ 3) พิธีกรรมประเพณีการเล่นต่างๆ ที่ดีงาม เช่น แคนม้งถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ของชาวเขาเผ่าม้งหากไปพบเห็นที่ไหนก็จะทราบทันทีว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเนื่องจากไม่มีชนชาติใดหรือชนเผ่าใดใช้แคนอย่างคนม้ง ซึ่งมีรูปร่างโค้งเป็นลักษณะเฉพาะของแคนม้ง และถึงแม้ในปัจจุบันเครื่องดนตรีชนิดนี้ค่อยๆ เลือนหายไปตามกาลเวลาแต่ยังมีความพยายามอนุรักษ์และรักษาไว้ไม่ให้หายไป นอกจากนี้ยังมีประเพณีพิธีกรรมดั้งเดิมที่ชุมชนชาวเขาเผ่าม้งบ้านทับเบิกยังคงยึดถือปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอนตั้งแต่เกิดไปจนถึงวันตาย พิธีเกิดต้องทำอย่างไร แต่งงานต้องทำพิธีกรรมอย่างไร เวลาเสียชีวิตต้องทำอย่างไรก็ต้องมีขั้นตอน

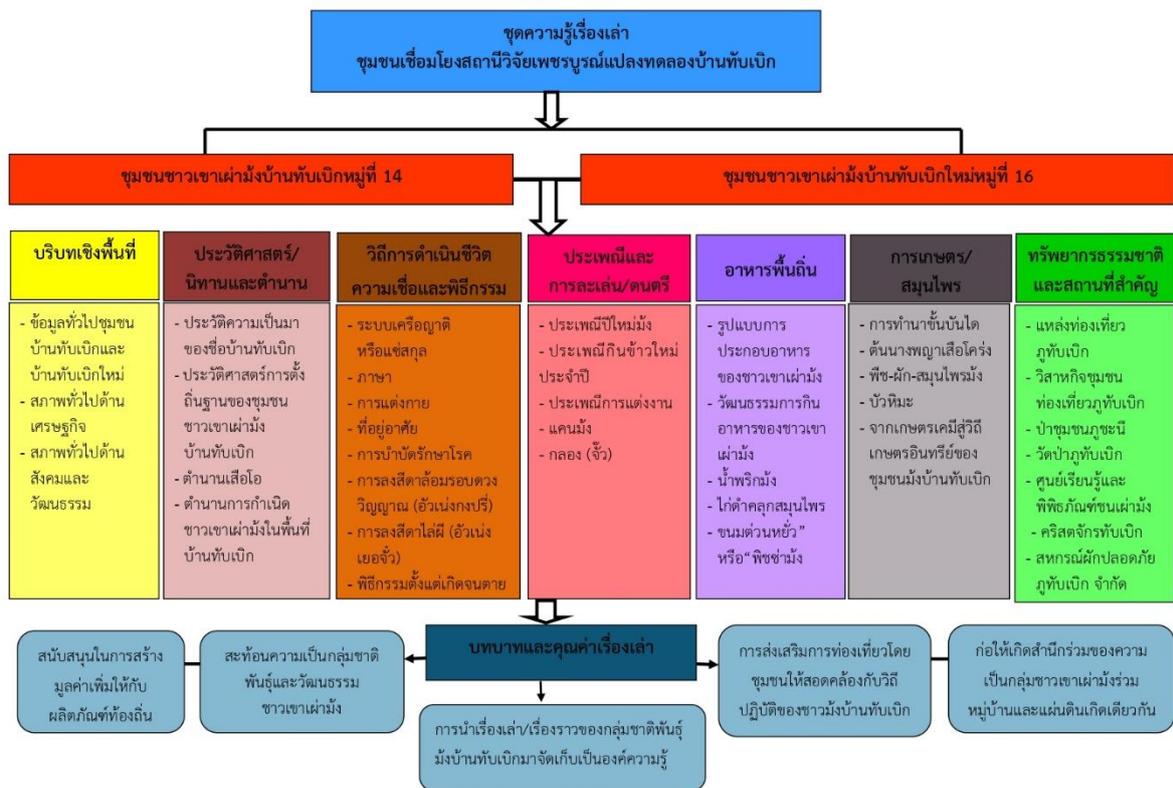
2.2.3 สร้างมูลค่าเพิ่มและสื่อความหมายการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้สอดคล้องกับวิถีปฏิบัติของชาวเขาเผ่าม้งบ้านทับเบิก จากเรื่องเล่าซึ่งเป็นอัตลักษณ์เด่นของชุมชนผู้วิจัยได้วิเคราะห์ร่วมกับชุมชนในการประยุกต์ใช้เรื่องเล่าท้องถิ่นมาส่งเสริมการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับวิถีปฏิบัติของชาวเขาเผ่าม้งบ้านทับเบิกในด้านการพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนใน 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเชื่อมโยงระหว่างชุมชนบ้านทับเบิกกับสถานีวิจัยเพชรบูรณ์ แปลงทดลองบ้านทับเบิก โดยอาจออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นจุด/ฐานการเรียนรู้ให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการลงมือทำกิจกรรมการเกษตรร่วมกับชุมชนโดยการลงมือปฏิบัติจริง 2) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในการเรียนรู้วัฒนธรรมพื้นถิ่นและเยี่ยมชมสถานที่ที่สะท้อนถึงความเป็นวัฒนธรรมชาวเขาเผ่าม้งไปตามจุดต่างๆ โดยรถท้องถิ่น โดยมุ่งพัฒนากิจกรรมอันสะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์เฉพาะตัวของชุมชนชาวเขาเผ่าม้งบ้านทับเบิกซึ่งแตกต่างจากสถานที่อื่นในละแวกใกล้เคียงหรือสถานที่อื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน เช่น การเรียนรู้การทอผ้าปักม้ง การรับชมการแสดงการเล่นแคนม้ง การสาธิตกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีของชาวเขาเผ่าม้ง (เช่น ประเพณีปีใหม่ และประเพณีกินข้าวใหม่ เป็นต้น) การศึกษาเรียนรู้วิถีการดำเนินชีวิตของชาวเขาเผ่าม้งบ้านทับเบิกพร้อมฟังบรรยายเรื่องเล่าต่างๆ ของชุมชน ณ พิพิธภัณฑ์ชนเผ่าม้ง และกราบนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในวัดป่าภูทับเบิก เป็นต้น และ 3.3) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเส้นทางศึกษาธรรมชาติภูชะนี โดยพัฒนาเส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าชุมชนภูชะนีในการเรียนรู้ความหลากหลายของพืชสมุนไพรบนป่าชุมชนภูชะนี การเรียนรู้หินลักษณะต่างๆ และการเรียนรู้ระบบนิเวศของป่าชุมชนภูชะนี เป็นต้น

2.2.4 ก่อให้เกิดสำนึกร่วมของความเป็นกลุ่มชาวเขาเผ่าม้งร่วมหมู่บ้านเดียวกันและแผ่นดินเกิดเดียวกัน สังคมชาวเขาเผ่าม้งมีประเพณีพิธีกรรมที่เป็นตัวกำหนดจารีตประจําชนเผ่า ซึ่งช่วยยึดโยงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งไม่ใช่แค่พื้นที่ชุมชนบ้านทับเบิกเท่านั้นแต่เป็นกลุ่มชาวเขาเผ่าม้งในทุกแห่งของประเทศไทย ตลอดจนกลุ่มชาวเขาเผ่าม้งในต่างประเทศ โดยเฉพาะระบบเครือญาติของกลุ่มชาวเขาเผ่าม้งในทุกแห่งเป็นความเชื่อมั่นแน่นทางสังคมที่มีสถานภาพและบทบาทควบคุมไม่ให้ชาวเขาเผ่าม้งประพฤติเบี่ยงเบนไปจากจารีตประเพณีดั้งเดิมซึ่งเป็นตัวกำหนดในการยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตามประเพณีพิธีกรรมบางอย่างชาวเขาเผ่าม้งมีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับบริบทสังคมในยุคปัจจุบันเพราะหากมีการอนุรักษ์มากเกินไปก็ไม่นำไปสู่การพัฒนา

2.2.5 การนำเรื่องเล่าของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านทับเบิกมาจัดเก็บเป็นองค์ความรู้ ทั้งนี้ชุมชนชาวเขาเผ่าม้งบ้านทับเบิกมีเรื่องเล่าซึ่งฝังรากลึกอยู่ในชุมชนมากมายดังที่กล่าวมาแล้วนั้น หากถ่ายทอดสู่ชุมชนให้คนทุกกลุ่มได้เรียนรู้จะนำไปสู่ความภาคภูมิใจและตระหนักถึงคุณค่าของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเขาเผ่าม้งบ้านทับเบิกต่อไปด้วยแนวทางดังต่อไปนี้ 1) จัดเก็บเป็นองค์ความรู้ในรูปแบบต่างๆ เช่น จัดเก็บองค์ความรู้ในรูปแบบของคู่มือความรู้

เรื่องเล่าของชุมชนบ้านทับเบิก หรือจัดเก็บในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ชนเผ่าม้งโดยการขอรับบริจาคข้าวของอุปกรณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกัวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาวเขาเผ่าม้งในอดีตมาจัดเก็บในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ที่จะก่อให้เกิดคุณค่าและความน่าสนใจแก่เรื่องเล่าเหล่านั้นมากยิ่งขึ้นโดยมีการเขียนบอกเล่าเรื่องราวประวัติความเป็นมาของข้าวของแต่ละชิ้น ตลอดจนสลักชื่อเจ้าของไว้เพื่อแสดงให้เห็นว่าข้าวของชิ้นนั้นยังคงเป็นสมบัติของผู้บริจาคเพื่อจัดแสดงให้คนในชุมชน ตลอดจนคนอื่นๆ รวมทั้งนักท่องเที่ยวได้เห็นและได้ศึกษาเรียนรู้ 2) การถ่ายทอดหรือสืบสานให้คนในชุมชนเห็นจาก ประเพณีพิธีกรรมจริง เช่น เมื่อถึงเทศกาลกินข้าวใหม่หรือเทศกาลปีใหม่ม้ง ดำเนินการจัดประเพณีดังกล่าวขึ้นมาตามแบบบรรพบุรุษ จะส่งผลให้ชาวเขาเผ่าม้งบ้านทับเบิกในทุกกลุ่มสามารถจดจำได้ว่าแต่ละปีชุมชนมีพิธีกรรมอะไรบ้าง และมีคุณค่าอย่างไรต่อชุมชนซึ่งเป็นการสืบสานต่อยอดให้คนในชุมชนได้เห็นจากของจริง

จากที่กล่าวมาเกี่ยวกับบทบาทและคุณค่าของเรื่องเล่าจากชุมชนพื้นที่เชื่อมโยงสถานีวิจัย ของมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ สามารถสรุปได้ดังแผนภาพที่ 11

ภาพที่ 11 ชุดความรู้เรื่องเล่าจากชุมชนชาวเขาเผ่าม้งบ้านทับเบิกที่เกี่ยวข้องกับการนำไปประยุกต์ใช้หรือส่งเสริมในการพัฒนาชุมชน

3. แนวทางการออกแบบและพัฒนาเนื้อหาเรื่องเล่าจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และพื้นที่เชื่อมโยงเพื่อส่งเสริมการพึ่งตนเองของชุมชนอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

แนวทางการออกแบบและพัฒนาเนื้อหาเรื่องเล่าจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และพื้นที่เชื่อมโยงมีแนวทางการดำเนินการใน 4 ขั้นตอนหลักที่สำคัญ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สืบค้นและรวบรวมเรื่องเล่าจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และชุมชนในพื้นที่เชื่อมโยง ใช้กระบวนการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ตัวแทนจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผู้นำชุมชนในพื้นที่ ประชาชนชาวบ้าน ผู้อาวุโสชุมชน และกลุ่มองค์กรชุมชนท้องถิ่นหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง พบ

ชุดความรู้เรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับการนำมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมหรือพัฒนาชุมชน ดังนี้ 1) ชุดความรู้เรื่องเล่าจากสถานีวิจัยเพชรบูรณ์ แปลงทดลองบ้านทับเบิก จำแนกได้เป็น 4 กลุ่มประเภท คือ 1.1) บริบทเชิงพื้นที่ 1.2) องค์ความรู้ด้านการเกษตร 1.3) สถานที่สำคัญ และ 1.4) ผลิตภัณฑ์เด่น และ 2) ชุดความรู้เรื่องเล่าของชุมชนในพื้นที่เชื่อมโยงสถานีวิจัยเพชรบูรณ์ แปลงทดลองบ้านทับเบิก ได้แก่ ชุมชนบ้านทับเบิก หมู่ที่ 14 และชุมชนบ้านทับเบิกใหม่ หมู่ที่ 16 จำแนกได้เป็น 7 กลุ่มประเภท ได้แก่ 2.1) บริบทเชิงพื้นที่ของชุมชน 2.2) ประวัติศาสตร์/นิทาน/และตำนาน 2.3) วิธีการดำเนินชีวิตความเชื่อและพิธีกรรม 2.4) ประเพณีและการละเล่น/ดนตรี 2.5) ภูมิปัญญาอาหารพื้นถิ่น (2.6) ภูมิปัญญาการเกษตร/สมุนไพร และ 2.7) ทรัพยากรธรรมชาติและสถานที่สำคัญ

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและพัฒนาเนื้อหาเรื่องเล่า ใช้กระบวนการประชุมระดมสมองร่วมกันระหว่างคณะผู้วิจัย ตัวแทนจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และตัวแทนจากชุมชนบ้านทับเบิก พิจารณาหลักเกณฑ์การออกแบบและพัฒนาเนื้อหาเรื่องเล่าจากหลักคิดที่สำคัญ 6 ประการ ได้แก่ 1) เรื่องเล่าทำให้คนจดจำ/ทำให้ประทับใจ 2) เรื่องเล่าทำให้เกิดจินตนาการ 3) เรื่องเล่าสร้างความเข้าใจ 4) เรื่องเล่าทำให้สนุกสนานและผ่อนคลาย 5) เรื่องเล่าสามารถสร้างคุณค่าและมูลค่าให้กับสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น สินค้า บริการ หรือสถานที่ท่องเที่ยว ฯลฯ 6) เรื่องเล่าสะท้อนความเป็นอัตลักษณ์หรือจุดเด่นของชุมชน นอกจากนี้พิจารณาใช้หลักเกณฑ์การออกแบบและพัฒนาเนื้อหาของเรื่องเล่าใน 2 รูปแบบ คือ 1) การเล่าเรื่องแบบ Converging ideas เป็นการเล่าเรื่องที่บอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือภาพการทำงานต่างๆ ร่วมกันที่แสดงให้เห็นถึงพลังของทีม/เห็นถึงพลังความร่วมมือของชุมชนที่มุ่งไปสู่จุดหมายหรือเป้าหมายเดียวกัน และ 2) การเล่าเรื่องแบบ Petal Structure (แบบกลีบดอก) เป็นลักษณะการเล่าเรื่องเหมือนกลีบดอกไม้แต่ละกลีบโดยทุกกลีบเชื่อมโยงกัน ถึงจะมีเรื่องที่หลากหลายแต่มีความคล้ายหรือเหมือนกัน เป็นเรื่องราวที่มีวัตถุประสงค์หรือให้แง่คิดไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งการเล่าเรื่องอาจเล่าเป็นหลายกรณีศึกษาหรืออาจใช้ผู้เล่าหลายคนโดยทุกเรื่องมีส่วนสนับสนุนเชื่อมโยงไปสู่ความสำคัญเดียวกัน

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินเนื้อหาเรื่องเล่า การประเมินเนื้อหาเรื่องเล่าที่ออกแบบและพัฒนาตามขั้นตอนที่ 2 ใช้วิธีการประเมินเชิงคุณภาพมาเป็นเครื่องมือวิเคราะห์ใน 2 กระบวนการ คือ 1) การประเมินโดยการประชุมระดมสมองระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 3 ฝ่าย ได้แก่ คณะผู้วิจัย ตัวแทนของแปลงทดลองบ้านทับเบิก และผู้นำชุมชนบ้านทับเบิก หมู่ที่ 14 และ หมู่ที่ 16 กำหนดหัวข้อการประเมินใน 2 ประเด็นหลัก คือ 1.1) ด้านความเหมาะสมของเนื้อหาเรื่องเล่าภายใต้ฐานหลักคิดในการพิจารณา 3 ประการ ได้แก่ (1) ความมีเอกลักษณ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์เด่นของสถานีวิจัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และพื้นที่เชื่อมโยง (2) สอดคล้องกับสถานที่หรือเหตุการณ์จริง และ (3) สร้างความรู้สึกร่วมให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจและความรู้สึกศรัทธาต่อสถานที่นั้นผ่านเรื่องเล่าที่น่าเสนอ 1.2) ด้านบทบาทและคุณค่าของเรื่องเล่า ภายใต้ฐานหลักคิดในการพิจารณา 3 ประการ คือ (1) เป็นเรื่องเล่าที่มีลักษณะเด่นและเป็นที่รู้จักของพื้นที่ (2) เป็นเรื่องเล่าที่มีคุณค่าต่อการเรียนรู้และแฝงแง่คิด และ (3) เป็นเรื่องเล่าซึ่งมีประโยชน์และเกี่ยวข้องกับการนำประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนเพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเองอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน 2) การประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบเนื้อหา ในประเด็นเกี่ยวกับความสอดคล้องและความเหมาะสมของ กลวิธีการเล่าเรื่อง ภายใต้หลักคิดสำคัญ 4 ประการ คือ 1) การใช้ภาษาในการออกแบบและพัฒนาเนื้อหาเรื่องเล่า 2) จุดเด่นของเนื้อหาเรื่องเล่า 3) การเรียงลำดับเหตุการณ์ของเนื้อหาเรื่องเล่า 4) การสรุปจบของเนื้อหาเรื่องเล่า ดังตารางผลการประเมิน กลวิธีการเล่าเรื่องของเนื้อหาเรื่องเล่าที่ออกแบบและพัฒนาขึ้นจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และพื้นที่เชื่อมโยง

ตารางที่ 2 ผลการประเมินกลวิธีการเล่าเรื่องจากเนื้อหาเรื่องเล่าของสถานีวิจัยจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และพื้นที่เชื่อมโยงโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบเนื้อหาเรื่องเล่า

พื้นที่ปรากฏ ของเนื้อหา เรื่องเล่า	ผลการประเมินกลวิธีการเล่าเรื่องจากเนื้อหาเรื่องเล่า			
	การใช้ภาษา	จุดเด่นของเนื้อหา	การเรียงลำดับ เหตุการณ์	การสรุปจบ
1. สถานีวิจัย เพชรบูรณ์ แปลงทดลอง บ้านทับเบิก	ใช้ภาษากึ่ง ทางการที่ เข้าใจได้ไม่ ยากและมี การร้อยเรียง ในประเด็น ต่างๆ ที่มีความ เชื่อมโยงกัน	กล่าวให้เห็นถึงบทบาทและ ความสำคัญของสถานีวิจัยฯ ที่มีต่อ ชุมชนในพื้นที่เชื่อมโยงและพื้นที่ อื่นๆ ให้เห็นภาพชัดเจนทำให้ ผู้อ่านทราบได้ว่ามีการจัดตั้งสถานี วิจัยฯ ขึ้นมาด้วยวัตถุประสงค์ใด มี วิสัยทัศน์/พันธกิจอะไรบ้าง มีการ ดำเนินการในส่วนใดบ้าง มีผลผลิต ประเภทใดบ้าง และมีบทบาทต่อ พื้นที่ในชุมชนอย่างไร	ร้อยเรียงใน ประเด็นต่างๆ ที่มี ความเชื่อมโยงกัน เป็นลำดับเป็นขั้น เป็นตอน ทำให้ เข้าใจได้ง่ายและไม่ สับสนกับข้อมูล	กล่าวสรุปที่ทำให้ เห็นภาพชัดเจนและ เข้าใจได้ว่าสร้าง ความเปลี่ยนแปลง ให้กับชุมชนในแง่ ใดบ้าง
2. ชุมชน บ้านทับเบิก หมู่ที่ 14 และบ้าน ทับเบิกใหม่ หมู่ที่ 16	ใช้ภาษากึ่ง ทางการที่ เป็นการ อธิบายข้อมูล ได้อย่าง ชัดเจน	ชี้ให้เห็นถึงจุดเด่นและอัตลักษณ์ ของชุมชนในพื้นที่เชื่อมโยงของ สถานีวิจัยฯ ว่าสภาพพื้นที่เป็น อย่างไร พื้นที่ถูกใช้สอยอย่างไร ผู้คนในชุมชนประกอบอาชีพ อะไรบ้าง ชุมชนมีเอกลักษณ์และมี ความเป็นมาอย่างไร สามารถนำมา เชื่อมโยงกับสิ่งที่สถานีวิจัยฯ ทำได้ อย่างไร	ร้อยเรียงข้อมูลให้ อ่านแล้วเกิดความ เข้าใจ ไม่ติดขัด หรือก่อให้เกิด ความสับสน และ ให้ข้อมูลที่เพียงพอ ต่อการทำความเข้าใจถึงอัตลักษณ์ ของพื้นที่ชุมชน ดังกล่าว	กล่าวสรุปจบให้เกิด ความเข้าใจในสิ่งที่ ต้องการสื่อสารได้ ชัดเจน เช่น แนวทาง ในการนำเอาเรื่อง เล่าพื้นที่ในชุมชนมา เป็นแนวทางในการ พัฒนาชุมชนและ สร้างคุณค่าให้กับ ทรัพยากรและ ผลผลิตในชุมชนได้ อย่างไร

ขั้นตอนที่ 4 ปรับปรุงเนื้อหาเรื่องเล่า ในขั้นตอนนี้คณะผู้วิจัยนำผลการประเมินในขั้นตอนที่ 3 ซึ่งเป็น
ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจาก 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ตัวแทนของสถานีวิจัยเพชรบูรณ์ แปลงทดลองบ้านทับเบิก และ
ผู้นำชุมชน กลุ่มที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบเนื้อหาพัฒนาและปรับปรุงเนื้อหาเรื่องเล่าให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น
จากนั้นนำส่งเนื้อหาเรื่องเล่าที่ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วกลับไปคืนให้สถานีวิจัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และชุมชน
บ้านทับเบิกหมู่ที่ 14 และ หมู่ที่ 16 พิจารณาอีกครั้ง

การอภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยแนวทางการพัฒนาและประยุกต์ใช้เรื่องเล่าจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และพื้นที่เชื่อมโยงภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน สามารถอภิปรายผลการวิจัยตามประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้

1. จากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 สืบค้น และรวบรวมความรู้เรื่องเล่าจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และพื้นที่เชื่อมโยงโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน แสดงให้เห็นว่าเรื่องเล่าจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และพื้นที่เชื่อมโยงมีคุณค่าและโดดเด่นเป็นอัตลักษณ์หลากหลาย ดังนี้ 1.1) สถานีวิจัยเพชรบูรณ์ แปลงทดลองบ้านทับเบิก พบเรื่องเล่าจำนวน 25 เรื่อง จัดกลุ่มได้เป็น 4 ประเภท คือ (1) บริบทเชิงพื้นที่ (2) องค์ความรู้ด้านการเกษตร ได้แก่ องค์ความรู้ด้านพืช องค์ความรู้ด้านการจัดการภูมิปัญญาและวัฒนธรรมการเกษตร (3) สถานที่สำคัญ และ (4) ผลกระทบที่เด่น 1.2) พื้นที่เชื่อมโยงสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้แก่ ชุมชนบ้านทับเบิก หมู่ที่ 14 และชุมชนบ้านทับเบิกใหม่หมู่ที่ 16 พบเรื่องเล่าจำนวน 35 เรื่อง จัดกลุ่มได้เป็น 7 ประเภท ได้แก่ (1) บริบทเชิงพื้นที่ชุมชนบ้านทับเบิกและบ้านทับเบิกใหม่ (2) ประวัติศาสตร์/นิทานและตำนานของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านทับเบิก (3) วิธีการดำเนินชีวิตตามความเชื่อและพิธีกรรมที่ยึดถือปฏิบัติของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านทับเบิก (4) ประเพณีและการละเล่น/ดนตรี (5) ภูมิปัญญาด้านอาหารพื้นถิ่น (6) ภูมิปัญญาด้านการเกษตร/สมุนไพร (7) ทรัพยากรธรรมชาติและสถานที่สำคัญ

จากเรื่องเล่าสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และพื้นที่เชื่อมโยงดังที่กล่าวข้างต้นเป็นผลประกอบสร้างจากเรื่องเล่าอย่างหลากหลายประเภทจนเป็นองค์ความรู้เรื่องเล่าที่สะท้อนอัตลักษณ์โดดเด่นและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานศึกษาของ นรินทร์ สังข์รักษา, สุภาภรณ์ พรหมฤๅษี และณัฐธยาน์ ตั้งถาวรสกุล (2560, น. 2155) ศึกษาเรื่องเล่าภูมิปัญญาที่สืบทอดต่อกันมาของลาวครั้งในพื้นที่พิเศษโบราณอุทอง ชุมชนบ้านดงเย็น บ้านโคก และท่าพระ พบชุดความรู้เรื่องเล่าที่เป็นประโยชน์และเกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งของพื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทองใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการดำเนินชีวิต ด้านอาหาร ด้านการแต่งกาย ด้านภาษา และด้านวัฒนธรรมประเพณี เช่นเดียวกับ ดุริยางค์ คมขำ (2566, น. 91) พบเรื่องราวที่ถูกนำมาใช้ประโยชน์ในการสื่อสารด้านการท่องเที่ยวที่สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชนท่องเที่ยวบ้านเชียงผ่านกลวิธีตามองค์ประกอบของการเล่าเรื่อง ได้แก่ โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ความขัดแย้ง ตัวละคร ฉาก มุมมอง และสัญลักษณ์พิเศษ 7 ประเภทเรื่อง ได้แก่ 1) ข้อมูลชุมชน 2) วัดและโบราณสถาน 3) บุคคลสำคัญของชุมชน 4) ประเพณีสำคัญ 5) อาหารพื้นถิ่น 6) ผลกระทบของชุมชน และ 7) แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เช่นเดียวกับ สมปอง มูลมณี (2564, น. 338-339) ได้วิเคราะห์และนำเสนอเรื่องเล่าประจำจังหวัดจันทบุรีจำนวน 41 สำนวน จำแนกได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) เรื่องเล่าอธิบายการสร้างพื้นที่ทางธรรมชาติ 9 สำนวน 2) เรื่องเล่าอธิบายการกำเนิดบ้านเมือง และผู้คน 20 สำนวน 3) เรื่องเล่าอธิบายความเชื่อประเพณีพิธีกรรม 4 สำนวน และ 4) เรื่องเล่าเกี่ยวกับพระพุทธรูป วัตถุสิ่งของ 8 สำนวน เรื่องเล่าดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับการสร้างพื้นที่เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดจันทบุรี ใน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การสร้างอัตลักษณ์ชาวจันทบุรีด้วยเรื่องเล่าประจำถิ่นเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) เรื่องเล่าพิธีกรรม ความเชื่อ ประเพณีสู่การจัดการท่องเที่ยว และ 3) การสร้างมูลค่าแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติด้วยเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์

2. จากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 บทบาทและคุณค่าของเรื่องเล่าจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และพื้นที่เชื่อมโยงในการส่งเสริมการพึ่งตนเองของชุมชนอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน งานวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทและคุณค่าของเรื่องเล่าจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และพื้นที่เชื่อมโยงในมิติต่างๆ ดังนี้

2.1) บทบาทและคุณค่าของเรื่องเล่าจากสถานีวิจัยเพชรบูรณ์ แปลงทดลองบ้านทับเบิกใน 4 ด้าน ได้แก่

1) การทำหน้าที่ศาสตร์แห่งแผ่นดินกับชุมชน ที่ส่งเสริมอัตลักษณ์และสะท้อนความเป็นตัวตนของการเป็นแปลงทดลองวิจัยการปลูกพืช ผัก และผลไม้เมืองหนาวเพื่อช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของเกษตรกรผ่านการถ่ายทอดองค์

ความรู้ด้านการเกษตรสู่ชุมชนในพื้นที่เชื่อมโยงและพื้นที่อื่นๆ 2) สร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นแก่พื้นที่เชื่อมโยงในมิติด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม 3) เสริมสร้างจุดเด่นของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้กับแปลงทดลองบ้านทับเบิก 4) สร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์จากแปลงทดลองบ้านทับเบิก สอดคล้องกับงานศึกษาของ จริยา สุพรรณ และมุกข์ดา สุขธราจาร (2565, น. 290) นำเสนอองค์ความรู้จากฐานทรัพยากรด้านการเกษตรจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 4 แห่ง คือ องค์ความรู้ด้านพืช องค์ความรู้ด้านสัตว์ และองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมการเกษตร ในการประยุกต์ใช้เพื่อการท่องเที่ยวใน 2 แนวทาง ได้แก่ 1) จัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อศึกษาเรียนรู้แปลงทดลองทางการเกษตร 2) พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวจากฐานทรัพยากรด้านการเกษตรที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสประสบการณ์จริงในการร่วมทำกิจกรรมต่างๆ เช่นเดียวกับ อัษฎาภูมิ ศรีทน และอุมารินทร์ ตูลารักษ์ (2564, น. 146-154) นำเสนอเรื่องเล่าทุนทางวัฒนธรรมที่อธิบายผ่านตำนาน ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตชุมชน ที่มีบทบาทต่อการนำมาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนใน 7 มิติดังนี้ 1) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่เกษตรของชุมชน 2) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศผ่านทุนทางธรรมชาติซึ่งถูกจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน 3) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการเยี่ยมชมสถานที่วัฒนธรรมชุมชน 4) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผ่านกิจกรรมและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีเป้าหมายในการรักษาสุขภาพ 5) การท่องเที่ยวเชิงธุรกิจโดยการเรียนรู้กลุ่มอาชีพต่างๆ ของชุมชน 6) การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไปยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชน และ 7) การท่องเที่ยวเชิงพุทธในสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาที่ตั้งอยู่ภายในชุมชน ส่วน อาทิตย์ แวงโส, กิตติพัฒน์ ทางวงศ์ และมาโนช นันทพร (2564, น. 13) นำเสนอบทบาทของเรื่องเล่าเชิงนิเวศที่มีต่อการประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับภูมิทัศน์ วัฒนธรรมภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติกับวัฒนธรรมความเชื่อของผู้คน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิถีคิดและโลกทัศน์ของผู้คนที่มีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏรายล้อมอยู่ได้อย่างน่าสนใจ ขณะที่ ชวัลนุช พุฒินะ และปิงปอนด์ รักอำนวยกิจ (2564, น. 93) เสนอผลการศึกษาในการนำเรื่องเล่าท้องถิ่นซึ่งเป่าโครงสร้างของดีในจังหวัด ประวัติศาสตร์ของจังหวัด และแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดมาบอกเล่าเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ให้เหมาะสมกับเงื่อนไขของผลิตภัณฑ์ในแต่ละจังหวัด ได้แก่ การเล่าเรื่องข้อมูลแวดล้อมของผลิตภัณฑ์ การเล่าเรื่องราวประวัติความเป็นมาและกระบวนการผลิตของผลิตภัณฑ์อย่างเป็นขั้นเป็น ตอนและการเล่าเรื่องจุดเด่นของผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างจากที่อื่น

2.2) บทบาทและคุณค่าเรื่องเล่าของชุมชนในพื้นที่เชื่อมโยงซึ่งเป็นชุมชนชาวเขาเผ่าม้งหมู่ที่ 14 บ้านทับเบิก และหมู่ที่ 16 บ้านทับเบิกใหม่ใน 5 ด้าน ได้แก่ 1) ใช้สนับสนุนในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น 2) สะท้อนความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์และวัฒนธรรมชาวเขาเผ่าม้งที่ยังคงมีการอนุรักษ์และสืบสานไว้ได้อย่างเด่นชัด 3) สร้างมูลค่าเพิ่มและสื่อความหมายการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้สอดคล้องกับวิถีปฏิบัติของชาวม้งบ้านทับเบิก 4) ก่อให้เกิดสำนึกร่วมของความเป็นกลุ่มชาวเขาเผ่าม้งร่วมหมู่บ้านเดียวกันและแผ่นดินเกิดเดียวกัน 5) นำเรื่องเล่าของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านทับเบิกมาจัดเก็บเป็นองค์ความรู้ สอดคล้องกับงานศึกษาของ สุนทรชัย ขอบยศ (2562, น. 135) เสนอมุมมองเกี่ยวกับบทบาทและคุณค่าในการประยุกต์ใช้ประวัติศาสตร์เพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นใน 4 มิติ ได้แก่ 1) สร้างความตระหนักและสำนึกรักท้องถิ่น 2) ต่อสู้กับอำนาจรัฐและนายทุน 3) เสริมสร้างการท่องเที่ยวโดยท้องถิ่น และ 4) เสริมสร้างการศึกษาของคนในท้องถิ่น เช่นเดียวกับ สำราญ ผลดี, อรรษาวิ เจ๊ะสะแม, และอุไรรัตน์ แยมชูติ (2564, น. 63) เสนอมุมมองการนำเรื่องเล่าท้องถิ่นมาสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนเห็นคุณค่าและความสำคัญของท้องถิ่นผ่านกระบวนการเรียนรู้ด้วยหลักสูตรท้องถิ่นศึกษาของพื้นที่สมุทรสงครามใน 5 ประเด็น คือ 1) ภูมิศาสตร์และภูมิสังคมโดยจังหวัดสมุทรสงครามมีลักษณะเฉพาะของพื้นที่ที่เรียกกันว่าเป่า “เมือง 3 น้ำ” คือ น้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม 2) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นเมืองเก่าที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์มาอย่างต่อเนื่อง 3) อัตลักษณ์ท้องถิ่น ที่มีความชัดเจนทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม 4) มรดกภูมิปัญญาที่มีความหลากหลายโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิต และ 5) มรดกทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ เช่นเดียวกับ อธิพร ขำประเสริฐ (2564, น. 35-47) นำเสนอบทบาทและคุณค่าของตำนานยายหอมแห่งเมืองนครปฐมใน 4 ประการ ได้แก่ 1) คุณค่าด้านการอธิบายภูมินามชุมชนและการสร้างถาวรวัตถุ 2) คุณค่าด้านการให้ข้อคิดทางศีลธรรมแก่สังคม และ 3) คุณค่าด้านการ

สร้างแนวคิดในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การสร้างตราสัญลักษณ์ของชุมชนที่เป็นภาพเสมือนตัวแทนของชุมชนให้กับผู้คนภายนอกได้รับรู้ และการสร้างประดิษฐ์ประเพณีของชุมชน และ 4) การสร้างหลักสูตรชุมชนศึกษาสำหรับเยาวชนและผู้สนใจ เช่นเดียวกับ พงศ์วิชัย เขียวฉวีรัตน์, สพลันต์เพชรคำ, ชนินทร์ วะสีนทร์ และศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ (2561, น. 23) กล่าวถึงบทบาทของเรื่องเล่าที่เป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้ไท เช่น วิถีชีวิต ภาษา เครื่องแต่งกาย อาหาร และเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น มาเป็นทุนทางวัฒนธรรมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการนำอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเองมาเป็นจุดขายผ่าน “การทำวัฒนธรรมให้เป็นสินค้า” หรือ “วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว”

3. จากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 แนวทางออกแบบและพัฒนาเนื้อหาเรื่องเล่าจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และพื้นที่เชื่อมโยงเพื่อส่งเสริมการพึ่งตนเองของชุมชนอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน ในการออกแบบและพัฒนาเนื้อหาเรื่องเล่าดำเนินการใน 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 สืบค้นและรวบรวมเรื่องเล่าจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และพื้นที่เชื่อมโยง ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบและพัฒนาเนื้อหาเรื่องเล่า ขั้นตอนที่ 3 ประเมินเนื้อหาเรื่องเล่า และขั้นตอนที่ 4 พัฒนาปรับปรุงเนื้อหาเรื่องเล่า สอดคล้องกับงานศึกษาของ กิตติมา ชาญวิชัย และธีรพล ภูริต (2563, น. 26) วิเคราะห์แนวทางการสร้างเนื้อหาเรื่องเล่าท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับอาหารท้องถิ่นใน 2 แนวทางได้แก่ 1) พัฒนาเนื้อหาเรื่องเล่าเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับอาหารท้องถิ่นโดยเชื่อมโยงเรื่องเล่ากับ “ค่านิยม” ที่ยึดถือกันในชุมชนเพื่อต่อยอดความสัมพันธ์ของอาหารกับชุมชน 2) ต่อยอดเรื่องเล่าเดิมที่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายเพราะเรื่องเล่าดังกล่าวได้ย้ำ “ความรักความห่วงใย” ที่ผู้คนในชุมชนมีต่ออาหารของพวกเขา ขณะที่จริยา สุพรรณ (2565, น. 266-267) นำเสนอมุมมองการใช้เรื่องเล่าท้องถิ่นสร้างเนื้อหาสื่อความหมายการท่องเที่ยวใน 9 หลักคิด ได้แก่ 1) ขึ้นด้วยคำขวัญ บทกลอน และใช้คำสวยงาม เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความคล้อยตาม และซาบซึ้ง 2) ใช้บทละครหรือบทสนทนาเพื่อสร้างอารมณ์ให้กับผู้ฟัง 3) นำเอกลักษณ์เด่นเป็นที่จดจำของผู้คนมาขยายความโดยเปรียบเทียบให้เกิดอารมณ์ขัน 4) ใช้เหตุการณ์ที่ผู้เล่าประทับใจและเข้าใจมากที่สุดมาออกแบบเนื้อหาเรื่องเล่า 5) สร้างเนื้อหาเรื่องเล่าในรูปแบบการวาดภาพจินตนาการผ่านการตั้งคำถาม 6) สร้างเนื้อหาเรื่องเล่าแบบเรียงลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ ตั้งแต่ต้นจนจบ 7) สร้างเนื้อหาเรื่องเล่าจากแนวคิดและขั้นตอนการพัฒนาชุมชนเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันให้ผู้ฟัง 8) สร้างเนื้อหาเรื่องเล่าโดยคัดเลือกเหตุการณ์สำคัญมาเป็นไฮไลท์เพื่อเล่าเรื่อง 9) ดึงอัตลักษณ์ของชุมชนที่แตกต่างจากชุมชนอื่นมาสร้างเนื้อหาเรื่องเล่า

ส่วน พรพรรณ เหมะพันธุ์ (2565, น. 13) นำเสนอการใช้ “เรื่องเล่าจากประสบการณ์” ของผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นเสมือน “ตัวแสดงหลัก” ที่มาจากความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาชุมชน เช่น ปัญหาการว่างงาน และปัญหาน้ำเสียของชุมชน มาสร้างเป็นเนื้อหาเรื่องเล่าในมุมมองเชิงบวกให้แก่สมาชิกในชุมชน ซึ่งเป็นเสมือน “ตัวแสดงร่วม” เพื่อนำไปสู่การมีกรอบการกระทำกิจกรรมร่วมกันภายใต้สิ่งแวดล้อมที่เป็นสถาบันหรือตรรกะเชิงสถาบันของแต่ละชุมชน ส่วน Firdaus & Purnamasair (2023, pp. 272) นำเสนอมุมมองการนำเรื่องเล่าทางวัฒนธรรมของผู้เล่าเรื่องในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนดังนี้ 1) ฉากของเรื่องอาจเริ่มตั้งแต่บริเวณพื้นที่ทางเข้าชุมชน 2) การเล่าเรื่องควรเริ่มต้นจากเรื่องเล่าประวัติความเป็นมาของชุมชน 3) ใช้กลวิธีการเล่าเรื่องที่เรียบง่ายเพื่อดึงดูดผู้ฟังตั้งแต่ต้นจนจบ 4) การเล่าเรื่องโดยนำเสนอเรื่องเล่าทางวัฒนธรรม เช่น เสื้อผ้าการแต่งการประจำถิ่น บ้านเรือน พิธีกรรม และหัตถกรรม 5) การเล่าเรื่องด้วยภาษาที่เข้าใจง่ายและสุภาพ 6) เล่าเรื่องโดยนำเสนอเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิถีการประกอบอาชีพและแสดงให้เห็นถึงอุปกรณ์เครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ 7) การเล่าเรื่องโดยนำเสนอเรื่องเล่าที่เป็นวิถีปฏิบัติร่วมกันของชุมชนเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และประทับใจ และ 8) การเล่าเรื่องที่น่าเสนอเรื่องเล่าเกี่ยวกับคุณค่าและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคนในชุมชนกับธรรมชาติ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จากผลการศึกษาวิจัยพบองค์ความรู้เรื่องเล่าจากสถานวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และพื้นที่เชื่อมโยงที่โดดเด่นและหลากหลาย อย่างไรก็ตามแม้ว่าชุมชนมีต้นทุนทางวัฒนธรรมทั้งเรื่องเล่าที่อาจเป็นประเพณี ความเชื่อ และวิถีชีวิตที่ฝังรากลึกอยู่ในชุมชน ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่และชุมชนควรจัดทำโครงการกิจกรรมที่เชื่อมโยงต่อยอดกันเพื่อที่จะถ่ายทอดส่งต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชาวเขาเผ่าม้งบ้านทับเบิกผ่านการบอกเล่า หรือถ่ายทอดจากผู้เฒ่าผู้แก่ ให้กับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็กและเยาวชนรวมถึงคนรุ่นใหม่ในชุมชนบ้านทับเบิกที่สนใจ โดยอาจขยายผลต่อยอดไปสู่การจัดทำ “โครงการสืบทอดผู้เล่าเรื่อง” เพื่อเพิ่มจำนวนกลุ่มแกนนำผู้ใหญ่และกลุ่มแกนนำเด็กและเยาวชนของชุมชนบ้านทับเบิก ให้มีศักยภาพในการสื่อความหมายหรือนำเสนอเรื่องเล่า (story) หรือเรื่องราวท้องถิ่นของชุมชนสู่สาธารณะได้

2. หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่และชุมชนควรนำเรื่องเล่าของชุมชนในพื้นที่เชื่อมโยงกับสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ขยายผลไปสู่การพัฒนาและจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อเชื่อมโยงเข้าไปสู่ระบบการเรียนการสอนของโรงเรียน ซึ่งหากสามารถผลักดันเข้าสู่โรงเรียนได้ก็จะทำให้การสืบสาน อนุรักษ์ ทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นเรื่องเล่าของชุมชนมีแนวโน้มที่จะเกิดความยั่งยืนได้

3. จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามพบว่าในส่วนของชุมชนชาวเขาเผ่าม้งบ้านทับเบิกต้องการเสริมความรู้เกี่ยวกับแนวทางและหลักการในการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของพื้นที่ และเทคนิคการหาความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ สำหรับจำหน่ายเพื่อเป็นของฝากของที่ระลึก ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล หรือผู้ประกอบการชุมชนควรร่วมมือกันในการจัดอบรมเฉพาะเพื่อการสร้างสรรค์หรือออกแบบผลิตภัณฑ์ให้เกิดความน่าสนใจจากองค์ความรู้เรื่องเล่ารอบตัวของชุมชนให้กับคนในชุมชนท้องถิ่น

4. จากการเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่าลักษณะความสัมพันธ์ของสถานีวิจัยเพชรบูรณ์ แปลงทดลองบ้านทับเบิก กับชุมชนในพื้นที่เชื่อมโยงมีรูปแบบของการพึ่งพาอาศัยกันในบางกิจกรรม แต่อย่างไรก็ตามชุมชนมีมุมมองต่อสถานีวิจัยเพชรบูรณ์ แปลงทดลองบ้านทับเบิก ว่าเป็นหน่วยงานราชการที่เป็นเอกเทศ คนในชุมชนส่วนมากจึงไม่กล้าเข้าไปขอคำแนะนำหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านการเกษตรในการปลูกพืช ผัก และผลไม้เมืองหนาวตลอดจนเทคนิควิธีการในการแปรรูปผลผลิตด้านการเกษตรเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ดังนั้นจึงควรประชาสัมพันธ์เชิงรุกให้เข้าถึงคนในชุมชนพื้นที่เชื่อมโยงและพื้นที่อื่นๆ ทราบถึงการบริการหรือองค์ความรู้ด้านการเกษตรที่สถานีวิจัยเพชรบูรณ์ แปลงทดลองบ้านทับเบิกสามารถถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชาวบ้านในพื้นที่เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกันในการปลูกพืชผัก และไม้ผลเมืองหนาวให้ได้คุณภาพดี

5. ในการจัดเก็บข้อมูลเรื่องเล่าจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และพื้นที่เชื่อมโยงถึงแม้ว่าผู้วิจัยมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านแนวทางการจัดการความรู้โดยเฉพาะการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาเรื่องเล่าโดยตัวแทนของสถานีวิจัยเพชรบูรณ์ แปลงทดลองบ้านทับเบิกและผู้นำชุมชน อย่างไรก็ตามเพื่อให้เกิดความถูกต้องครบถ้วนและสมบูรณ์ของเนื้อหาเรื่องเล่ามากที่สุด ก่อนที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน หรือหน่วยงานอื่นๆ นำไปใช้ประโยชน์ในการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลสู่สาธารณะควรมีการจัดทำประชาคมเพื่อตรวจสอบข้อมูลความถูกต้องตรงกันทั้งกับกลุ่มผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้อาวุโสชุมชน และกลุ่มประชาชน เพื่อให้ข้อมูลชุดดังกล่าวเป็นข้อมูลหลักในการสื่อประชาสัมพันธ์ทุกประเภท

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

1. ชุมชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสามารถนำคู่มือความรู้ชุมชน และเนื้อหาเรื่องราวแบบเรื่องเล่าที่ออกแบบและพัฒนา ไปต่อยอดโดยการนำเรื่องเล่าจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และพื้นที่เชื่อมโยงที่ปรากฏในคู่มือนี้มาประยุกต์ใช้ ดังเช่นต่อไปนี้ สร้างเนื้อหาการเล่าเรื่องเพื่อส่งเสริมการตลาด นำเรื่องเล่ามาออกแบบและพัฒนากิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และนำเรื่องเล่าไปสู่งานออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ที่สะท้อนความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน เป็นต้น

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสามารถประยุกต์แนวทางการจัดการความรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนจากการวิจัยนี้ไปใช้ในการสร้างหรือพัฒนาคนในชุมชนท้องถิ่นให้มีความคิดสร้างสรรค์และเกิดกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันและเกิดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

3. วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ควรเสนอเรื่องเล่าของชุมชนชาวเขาเผ่าม้งบ้านทับเบิกเพื่อบรรจุลงฐานข้อมูลวัฒนธรรมของจังหวัด และเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับนำไปใช้ในการพัฒนาส่งเสริมชุมชนบ้านทับเบิกต่อไป

4. ในการจัดเก็บและถ่ายทอดความรู้เรื่องเล่าควรมีการพัฒนาต่อยอดเพิ่มจากคู่มือองค์ความรู้ชุมชน มาเป็นรูปแบบการเล่าเรื่องแบบดิจิทัลผ่านแพลตฟอร์มต่างๆ เช่น Website หรือ Application ที่ติดตั้งผ่านโทรศัพท์มือถือ สำหรับการประชาสัมพันธ์สู่สาธารณะเพื่อให้ผู้ต้องการใช้ข้อมูลเรื่องเล่าดังกล่าวเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้ง่าย สะดวก และรวดเร็ว

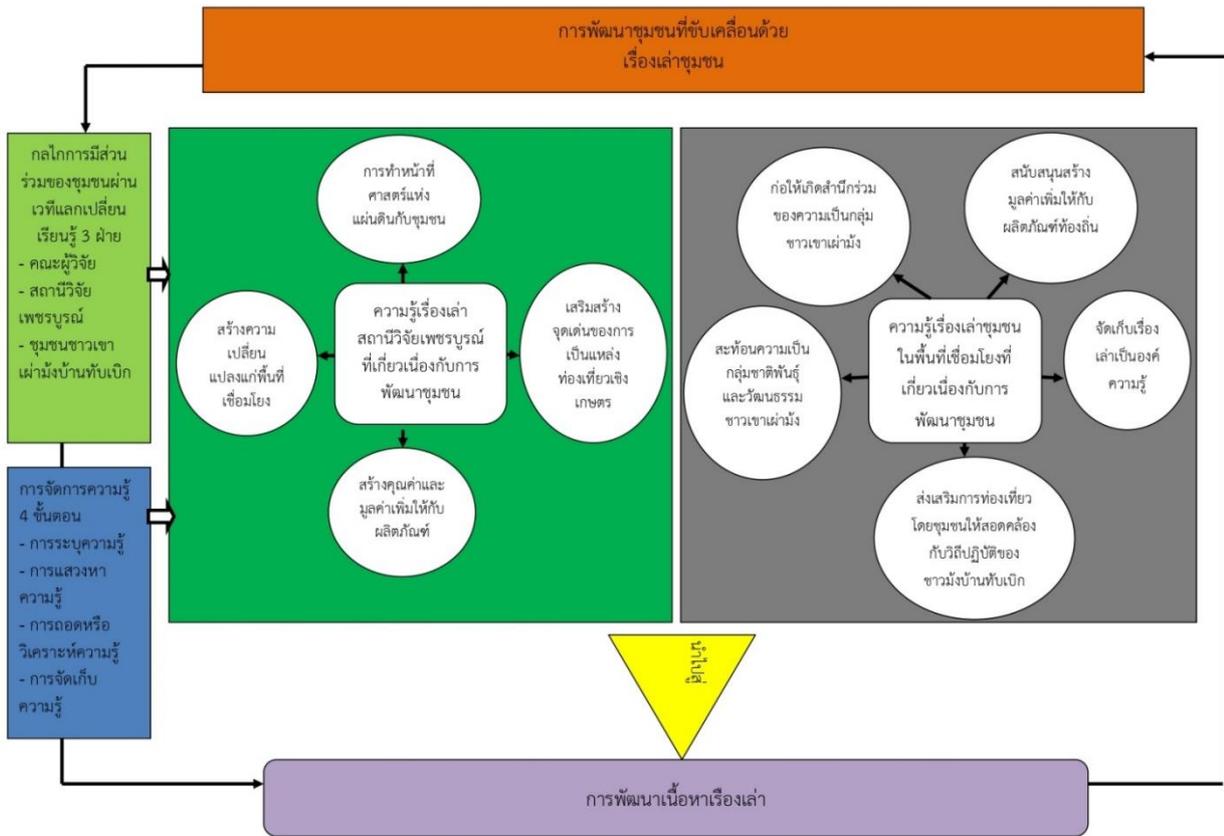
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการจัดการความรู้บทบาทและคุณค่าเรื่องเล่าท้องถิ่นของชุมชน พื้นที่เชื่อมโยงกับสถานีวิจัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ซึ่งเป็นชุมชนชาวเขาเผ่าม้งกับการบริหารการพัฒนาในบริบทการท่องเที่ยวและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่ยั่งยืน โดยการออกแบบและพัฒนาเส้นทางหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวบนฐานความรู้เรื่องเล่าจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และพื้นที่เชื่อมโยงสำหรับการนำเสนอต่อนักท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม

2. ควรทำการวิจัยต่อยอดในเชิงลึก เช่น การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการค้นหาแนวทางการนำเรื่องเล่าท้องถิ่นมาสร้างเนื้อหาการเล่าเรื่องเพื่อส่งเสริมการตลาด เพื่อเป็นต้นแบบของการพัฒนาอันเกิดจากแนวคิดในฐานชุมชนเป็นเจ้าของทรัพยากรเพื่อความยั่งยืนต่อไป

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการงานวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อสามารถนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ แนวทางการพัฒนาและประยุกต์ใช้เรื่องเล่าจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และพื้นที่เชื่อมโยงบนฐานแนวคิดการจัดการความรู้และมีส่วนร่วมของชุมชน ดังแผนภาพที่ 12

ภาพที่ 12 แนวทางการพัฒนาชุมชนที่ขับเคลื่อนหรือประยุกต์ใช้องค์ความรู้เรื่องเล่าชุมชน

เอกสารอ้างอิง

กิตติมา ขาววิชัย และธีรพล ภูริต. (2563). การสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยการพัฒนาความเป็นตัวตนที่แท้จริงให้กับอาหารท้องถิ่นในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ผ่านการเล่าเรื่อง. *วารสารบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ และการสื่อสาร*, 15(3), 26-37.

จรรยา สุพรรณ. (2565). แนวทางการใช้เรื่องเล่าท้องถิ่นสื่อความหมายในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดชัยนาท จังหวัดสิงห์บุรี และจังหวัดลพบุรี. *วารสารอารยธรรมศึกษาโขง-สาละวิน*, 13(2), 250-279.

จรรยา สุพรรณ, และมุกข์ดา สุขธाराจาร. (2565). ฐานทรัพยากรด้านการเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวจากสถานีวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ใน *รัตนพล ชื่นคำ (บ.ก.), หนังสือรวมผลงานวิจัย-วิชาการ วัฒนธรรมเกษตร* (น.289-320). กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

ชวัลนุช พุทธิวัฒนะ และปิงปอนด์ รักอำนวยกิจ. (2564). แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของจังหวัดรองผ่านกระบวนการสร้างตราสินค้า การสร้างบรรจุภัณฑ์ และการเล่าเรื่อง (Branding, Packaging and Storytelling) เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว: กรณีศึกษา กลุ่มจังหวัดอีสานใต้ (โยธธรร ศรีสะเกษ อำนาจเจริญ). *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์*, 19(2), 71-96.

- ศุริยาภรณ์ คมขำ. (2566). เรื่องเล่าและการเล่าเรื่องเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ชุมชนท่องเที่ยวบ้านเชียง. *วารสารเทคโนโลยีสื่อสารมวลชนมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร*, 8(1), 91-108.
- นภาพรณีย์ ทะวานนท์. (2552). วิธีการศึกษาเรื่องเล่า: จุดเปลี่ยนของการวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*, 5(2), 1-21.
- นรินทร์ สังข์รักษา, สุภาภรณ์ พรหมฤกษ์ และณัฐธยาน์ ตั้งถาวรสกุล. (2560). ชุดความรู้ที่เป็นประโยชน์และเกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts)*, 10(2), 2143-2160.
- ปรานี วงษ์เทศ. (2543). *สังคมและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์*. กรุงเทพมหานคร: ศิลปวัฒนธรรม.
- พงศ์วิชัย เขียวฉวีรัตน์, สพลันดี เพชรคำ, ชรินทร์ วะสินนท์, และศุภชัย สิงห์ยะบุศย์. (2561). บ้านภู: อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผู้เฒ่ากับการบริหารการพัฒนาในบริบทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน. *วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม*, 8(2), 17-25.
- พรพรรณ เหมะพันธุ์. (2565). ความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปวัตวิถี: กระบวนการและความเป็นผู้ประกอบการเชิงสถาบัน. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, 10(1), 22-34.
- พุทธชาติ โปธิบาล, มุกข์ตา สุขธราจาร และจรรยา สุพรรณ. (2564). *โครงการพัฒนาระบบสารสนเทศดิจิทัลทางการเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ* (รายงานวิจัย). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมปอง มุลมณี. (2564). เรื่องเล่าประจำจังหวัดจันทบุรี: ความสัมพันธ์กับการสร้างพื้นที่เพื่อจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดจันทบุรี. *วิจิตรวรรณสาร*, 5(3), 337-358.
- สิริพร เพ็ญจันทร์. (2560). *เศรษฐกิจการเมืองว่าด้วยการปรับตัวของชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่าม้งตอนนโยบายรัฐ: กรณีศึกษาพื้นที่ภูทับเบิก จังหวัดเพชรบูรณ์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2549). *สุวรรณภูมิ: ต้นกระแสประวัติศาสตร์ไทย*. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- สุนทรชัย ขอบยศ. (2562). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อพัฒนารากฐานท้องถิ่นที่เข้มแข็งและยั่งยืน. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 17(2), 115-138.
- สำราญ ผลดี, อรรหาวิ เจ๊ะสะแม และอุไรรัตน์ แยม์ชุตติ. (2564). การสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลท้องถิ่นเรื่อง "สมุทรสงคราม เมือง 3 น้ำ". *ศิลปศาสตร์ปริทัศน์*, 16(2), 63-78
- อภิลักษณ์ เกษมผลกุล. (2558). เรื่องเล่าพื้นบ้านกับการสร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น (OTOP) ในบริบทเศรษฐกิจสร้างสรรค์. ใน ศิราพร ณ ถกลาง (บ.ก.). *เรื่องเล่าพื้นบ้านไทยในโลกที่เปลี่ยนแปลง (น.19-68)*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- อัษฎาวุฒิ ศรีทน และอุมารินทร์ ตูลารักษ์. (2564). ทูตทางวัฒนธรรมในมิติการท่องเที่ยวชุมชนที่อธิบายผ่านเรื่องเล่าตำนาน ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในวิถีชีวิตชุมชน. *ศิลปศาสตร์ปริทัศน์*, 16(2), 141-158.
- อาทิตย์ แวงโส, กิตติพัฒน์ ทาวงศ์ษา และมาโนช นันทพรหม. (2564). เรื่องเล่าเชิงนิเวศกับการสร้างภูมิทัศน์วัฒนธรรมในชุมชนจังหวัดบึงกาฬ. *วารสารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อุบลราชธานี*, 6(3), 1021-1032.
- อิทธิพร ขำประเสริฐ. (2564). ยายหอมแห่งเมืองนครปฐม: การวิเคราะห์คุณค่าของตำนานและคติความเชื่อของชุมชน. *วารสารช่วงฉายา*, 15(2), 30-54.

- Firdaus, D.R.S & Purnamasair, O. (2023.) *When Storytelling Complement Promotion: A Study at Sade Village Towards Sustainable*. Retrieved from file:///C:/Users/PC109/Downloads/125985784%20(2).pdf.
- Moen, T. (2006). Reflection on narrative approach. *International Journal of Qualitative Methods*, 5(4), 1-16.